

Wrakken

Emmanuel de Bom

bron

Emmanuel de Bom, *Wrakken*. Wereldbibliotheek, Amsterdam 1938

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/bom_001wrak01_01/colofon.htm

© 2006 dbnl / erven Emmanuel de Bom

Her-opgedragen aan mijn vriend
Dr. Gustaaf Schamelhout

Inleiding

De roman 'Wrakken' van Emmanuël De Bom is in de traditie, in het evenement 'Van Nu en Straks' opgenomen. Daargelaten of onze waardeering rekening houdt met het formaat of de innerlijke proporties van dit verrassende boek uit 1898, rechtvaardigt de meening zich dat 'Wrakken', als litterair verschijnsel in onze toch al enge literatuur, niet verdiende zoo spoedig vergeten te worden als heden het geval blijkt te zijn.

De artistieke waarde van die kleine roman acht men thans algemeen in het verleden te liggen, doorheen de jaren vervaagd en zoo goed als uitgewischt. Hierbij verlaat men zich dikwijls op een blind vermoeden, veeleer dan men er zich oprecht iets van herinnert. En waarom het niet even aangeraakt: de jongere Vlamingen, alhoewel zij zelfs geen poging wagen om het door De Bom aangegeven genre te ontvliesen of door een fijnzinniger kunst te vervangen, hebben van zijn roman doorgaans nog maar de titel onthouden.

Dit beloop der zaken heeft niets van een houding en heelemaal niets van wat men in bepaalde omstandigheden met self defence zou kunnen vereenzelvigen. Want hij die instinctief of bezonnen schikkingen treft tot daden van zelfbehoud: koelbloedig-screen beluistert hij de ritselingen die dag en nacht achter het beluik van zijn zelfingekeerdheid

rondsluipen. Er zijn dingen die hem niet liggen, die hem niet hun pijnigende mismaaktheid sparen; maar hij leest ze zelf en hij kent ze, wel zeer met zijn persoonlijk bekwame verstand, en wel bijzonder subjectief om zijn vooringenomen inzichten bekommerd. Want het is gelijk waar de inhoud zich bevindt, in de eigen persoonlijkheid of in die van een ander: men zal hem eerst proeven en beproeven door hem zoo subjectief mogelijk te naderen.

Het romantisch werk van Emmanuël De Bom voorziet slechts in vage mate in het betrachten van een persoonlijk meest gevoelige stijl, waaraan het kennen en het weten van een geheel nieuw te ordenen harmonie-der-stijlmiddelen te bespeuren valt, als bij Teirlinck (in de zin van stijl-in-woorden, mystisch artificieel) en bij Karel van de Woestijne (als schepper van taal, kenmerk van zijn levensstijl).

‘Wrakken’ stimuleert hoofdzakelijk een jeugd; het is niet ontstaan, ook als poging tot vernieuwing van de toenmalige Vlaamsche verhaalkunst; tot het scheppen van een nieuwe groote kunstvorm. Want het oncorrigeerbaar geschreven stuk proza is onmiddellijk energie; is al dadelijk wilskrachtige gespitsheid van het intellect. En dat alles heeft weinig te maken met het behoorlijk Nederlandsch van De Bom, als bewijs van een eventueel schitterend doorgebroken individualiteit.

In tegenstelling met zijn onmiddellijke voorgangers Reimond Stijns en Cyriel Buysse, toont De Bom zich intens aandachtiger voor de nuanceering van het verhaal en voorzichtiger in het beleid van de zelden door een accidenteele ingeving verbroken compositie. Bij plaatsen is zijn verhaalkunst lichtelijk door ouderwetsche naïefheid verkleurd; naast Buysse's in de kern primitief sonore werk - dat denken doet aan losse, tegen elkaar aanbotsende wagons in de nacht - kan men het zijne vergelijken met een ietwat willoos geschokte koets die door besneeuwde straten voortgereden wordt. En waar in het bijzonder de diepe verschillen van zijn kunst met die van zijn voorgangers zich doen gevoelen: een begeeriger speurzinnigheid naar de bronnen van het zinnelijk verdriet; een meer dichterlijke uitbeelding van het gehavende in de mensch, hebben De Bom in 'Wrakken' personages doen scheppen die verondersteld mogen worden niet enkel van gevoel te leven. Al ontginnen zij zich niet, zij beseffen iets van het eigen zijn. De ondergrond van hun onvoldaanheid en onbegrepen verlangen is, globaal genomen, te herleiden tot een door de auteur kies verzwegen onbevredigdheid der zinnen. In hen is de begoocheling verbleekt en de teleurstelling staat op het punt geboren te worden.

'Wrakken' is het eerste toonbaar boek waar

iets van de Antwerpsche atmosfeer in vastgehouden wordt; ten minste indien men door Antwerpsche atmosfeer wil verstaan, de cosmopolitische stemming van de vooroorlogsche haven-buurt, met kroegen en taveernen, romantisch verweekt zooals de intellectueele maar onervaren zoons van kleine burgers die stemming droomden. Het ietwat trage maar sehnsuchtige Duitsch van zeevolk en deernen, moet voor het Germaansch gemoed dat met welbehagen naar die verre vertrouwde klanken luisterde, en in de gegeven omstandigheden, van een troebante bekoorlijkheid zijn geweest. Er werd daar tusschen de met roode kleuren bekleede muren, in gezelschap van de zwaarlijvige en larmoyante zusters der Lorelei, Weihnachten gevierd, heidensch sentimenteel als dat in onze huisgezinnen onbekend was. Het gouden licht der petroleumlampen verinnigde de willoosheid der Heimatloozen, terwijl het geloei van schepen op de Schelde de roemers in de kast deed sidderen.

Langs de stapelhuizen in de regen, langs de uitgespannen sleepwagens der naties, op de onbewoonde doch met koopwaar volgestapelde Noorder-gronden: overal had men de illusie van het nauwelijks zichtbare, maar steeds nabij gevoelde vrouwelijke dier. En de Zondagnamiddagen in de zomer: een schijnrust, een schijnvrede. Langs de dokken kwam het Baudelairiaansche spleen, als een bitterteedere insijpeling, de fijnst bewerktuigde

organen binnendringen, en ziel en zinnen werden ontsteld door het suizelend raden van die 'tristesse' en 'volupté' waar men in gedichten van gelezen had.

Zoals De Bom het beeld van zijn stad in die verre jaren van 1890, naar zijn persoonlijk vermogen ervaren kon, eenzijdig maar niet minder reëel, voorzag het als stemming ook volledig in de behoefte van zijn persoonlijke ontvankelijkheid van het oogenblik. In de bladzijden waar men de havenstad verzwegen aanwezig voelt, is 'Wrakken' het eerste modern verhaal waarin Antwerpen als achtergrond wordt gebruikt, als beeld van het onbestendig menselijk verlangen.

En niet omdat zijn personages een betrekkelijk groote stad bewonen - à Anvers, on respire enfin - blijven zij gevrijwaard voor een houterig-stomp-zinnig provincialisme; want Londen en Parijs kunnen hun inboorlingen niet afdoende voor een provinciale mentaliteit beveiligen. En niet een toevallige geboorteplaats, maar het individu verzekert zijn persoonlijk geesteklimaat. Het is een kwestie van gevoeligheid voor innerlijke reflexen een gediciplineerde aandacht van de onderscheidingsvermogens; en waarom ook niet? Misschien een stil bedwongen besef van fijnere bewerktuiging.

En zoo begrepen, heeft De Bom de eerste moderne stedelingen in onze romanwereld binnengeleid.

De jonge Vlaamsche dichters en prozaschrijvers, aan het einde der negentiende eeuw, waren onverhoeds met hun intelligentie en met hun zinnen gaan leven. De wisselwerking tusschen de menschelijke en wereldsche deugden, die het harmonieus kenmerk van de klassieke bezieling uitmaken, boeide hen minder dan een uitgebreid materialistisch weten en de aanvankelijke toover der zinnen. Zij voedden een begeerte naar bewustheid; en wat dus ook niet lang kon uitblijven: zij zouden lijden 'in al hun gedachten'. Zij verdiepten zich in Nietzsche, Ibsen, Stirner, e.a. Vermeyleylen kwam de eerste tot bezinning: 'Een filosofie kan de behoefte eener gemeenschap niet voldoen, en is nooit een religie geworden; alleen de menschen die de filosofie niet noodig hebben kunnen er iets mee doen'. Zij hadden zich aan te groote problemen gewaagd, die niet honderd procent de hunne konden zijn. En om antwoord te krijgen op de telkens opgewelde levensvragen, gingen zij, op zoek naar natuurlijk en romantisch levensgevoel, de groote Russen lezen. Guido Gezelle, die zij in de literatuur van eigen land beminden en vereerden, zag de mensch als een volledig door de ethische orde bewerktuigd en gedreven wezen, één met de hem omringende natuurphenomena. Maar dronkener van eeuwigheidsdorst, want tragischer en deerniswaard, worstelden de personages van Dostojewski met lot en wereld.

Bij hun optreden, onder invloed van de positivistische wijsbegeerte, hadden zij de waangedachte gekoesterd, dat de gewichtigste levensvormen te veroveren of te herkennen waren aan de hand van een uitgebreid materialistisch weten; al gauw zijn zij met open oog getuige geweest van de als het ware chemische ontleding van hun utopieën. Zoals De Bom het ergens uitdrukte: 'Onze tijd is moe, krank en verveeld; we hebben een doode aan boord, en die doode is het lijk van al wat we als kind geloofden of vertrouwden. Dat alles heeft de moderne wetenschap, onverzoebaar, met onwrikbaren vuistslag neergeveld. Maar de mensch is nog niet sterk genoeg om zonder ideaal te leven'. En begonnen als zij waren met (prille en onschadelijke) anarchistische neigingen aan de dag te leggen, zouden zij spoedig eindigen met een minder uitdagende maar door het menschelijk genie in alle eeuwen beproefde houding te huldigen: dat zij in zichzelf hun waarheid moesten zoeken.

Die toestand mocht met een paar trekken in herinnering gebracht. Maar om geheel en steeds nadrukkelijk 'de tijd' als verzachtende omstandigheid in te roepen, wanneer het er op aankomt ons leven en denken te toonen in werken van de geest: het zou minstens een uitvlucht mogen worden genoemd. Wij zelf maken onze tijd; onze geest moet

de geest van onze tijd zijn en niet omgekeerd.

Naast een momenteele of door buitenlandsche contemporaine modellen beïnvloede stemming, waar de jongeren aan het einde der negentiende eeuw in leefden, mag het avontuur van de jongeling in Emmanuël De Bom's schets 'De Daad' (1896) misschien ook als voorbeeld worden beschouwd van wat Arthur Cornette eens noemde het pessimisme-te-goeder-trouw. Want de ontzetting der ziel: men zal ze, uit geheel andere drijfveeren geboren, vernemen in de verzen van de tot ondergang gedoemde Prosper van Langendonck, die maar toevallig tot de Van Nu en Straks-groep is gekomen en die, als orthodox Katholiek, de in de grond defaitistische Van Nu en Straks-geest immer vreemd is gebleven.

Hetzelfde jaar schreven De Bom en Vermeylen hun in vele opzichten merkwaardige schetsen, 'De Daad' en 'Eene Jeugd'. Al dadelijk was er sprake van een levenshouding, en zij gaven zich ook de moeite die houding te verklaren zonder haar te willen verdedigen. Dat waren in onze chauvinistische literatuur de eerste openhartige en menschelijk redelijke getuigenissen van geest en gemoed, als wij er tot nog toe geen hadden vernomen. Er is, rekening gehouden met de algemeene toestand van wat men indertijd de Vlaamsche Letterkunde durfde noemen, iets onthutsends in de plotselinge bezonnenheid van de jeugd; doch nu men de dingen op afstand

beschouwt, komt men toch tot de conclusie dat Vermeulen en De Bom zich onder het schrijven een beetje betoogend buiten de gebeurtenis hielden, hoe boeiend en fel die gebeurtenis hen ook ter harte ging. De verzen zelf van Van Langendonck waren de gebeurtenis van zijn crisis.

Als totaliteit gezien hebben de kleine opstellen van Emmanuël De Bom de deugden en gebreken van jeugdwerk, wat zij ook werkelijk zijn. Doch niet geheel zou ik durven ontkennen dat er zich niet een crisis in weerspiegelt, als bij voorbeeld in 'De Barbaren' en in 'De Beeldhouwer'. Als document illustreeren zij misschien meer de geschiedenis van die crisis dan dat zij, door de authenticiteit der ontleding, zelf de crisis in volle activiteit belichamen. Het blijven dichterlijk bezonnen schijnbevrijdingen, en op zijn best genomen kunnen zij audacieuse Nietzscheaansche verbeeldingen worden genoemd.

Evenals de verzen van Prosper van Langendonck - mits het noodige onderscheid in de graduatie van wat beider werk vertegenwoordigt - is de roman 'Wrakken' zelf de gebeurtenis van Emmanuël De Bom's crisis. De motieven, die in zijn schetsen verspreid lagen, en voornamelijk wat hij in 'De Daad' reeds omschreven had, zal men in zijn roman voor een groot deel terugvinden in de figuur van Richard Koenen. 'Wrakken' is het in

gang zetten van motieven die in zijn studie over 'de jongeling van (onze) ouderdom', zooals hij zijn schets 'De Daad' noemt, verzameld waren. Nu kan men meenen dat Richard Koenen niet gegroeid is tot de figuur die onze verwachting, naar aanleiding van het in 'De Daad' opgeteekende, zich, dieper gekneusd naar ziel en zinnen want bewuster opbrandend, had voorgesteld. De tragedie van het zelfbewuste in de mensch berust hoofdzakelijk op analyse. Maar juist het progressief analyseeren van de humane persoonlijkheid is organische realiteit, is actie, is levensgebeuren. De analyse bewijst het bestaan van een bepaalde denkwereld, van een door denken en weten verkregen wijsheid.

De willooze Richard Koenen brengt haast niet de voelhorens van zijn wetende en schouwende zelfbewustheid in beweging, om van hem te maken het prototype van een tragische jeugd, het verderfelijke en beminde kind van zijn eeuw. Men ziet hem in conflict met de buitenwereld om het bezit van een vrouw. Maar rechtstreeks doet hij nergens een poging om de vrouw des harten te veroveren; besluiteloos blijft hij dralen in de goudmist van haar bekoorlijkheid. Hij zal een van die slachtoffers worden die te veel belang hechten aan de zelfverdediging van anderen, en te moe, te lusteloos er zelf eene op te bouwen maken zij die van een ander, zonder hertoetsing, geheel tot de hunne. Want hoe begrijpelijk laat de figuur van Richard Koenen zich

belichten door de krisismotieven verzameld in de studie 'De Daad'; ook hij dacht, zonder tegen-onderzoek, te lijden aan de kwaal van Ibsen's Gregor Werle: 'Wij hebben een acute rechtvaardigheidskoorts, wij zijn altruïsten! Maar wat is daar tegen te doen? Wij kunnen onze handen niet adelen aan den zegenenden arbeid. De arbeid geeft geen schoonheid, geen geluk meer, dat is de ramp van dezen tijd'. Hij denkt misschien dat zijn ondergang nabij is; die gedachte is in werkelijkheid een bestendige toestand geworden. De strooming waarop zijn leven weggeslingerd wordt, is niet zoo hevig dat er draaikolken ontstaan; het drijf hout gaat niet onder, wordt niet door de afgrond opgeslokt; het blijft aan de oppervlakte zichtbaar, tot het sponsig doorweekt vezel na vezel verrafelt.

Aan een eigenlijke hoofdfiguur in 'Wrakken' denkt men niet onmiddellijk, en zelden is een titel zoo goed uitgevallen als voor dit werkje waarin drie menschenkinderen stuurloos aan de noodlotsgedachte worden prijsgegeven. Bij wijlen is de uitbeelding van het meisje Elly dieper aangevoeld dan die van haar vriend, al beziet de jonge Emmanuël De Bom hare figuur wel eens met door deernis verblinde oogen. Er is een parfum van droeve, lokkende vrouwelijkheid om haar heen. Waarschijnlijk verwacht zij veeleer de echtgenoot dan dat zij de man verlangt; maar aan het einde weet men niet of zij reeds met een illuziebeeld tevreden

is. Want ook zij heeft het oneindig weemoedige gevoel: 'dat alles in dit leven onvermijdelijk is'.

Met deze losse aantekeningen tot inleiding, kan men zich wellicht niet zonder verwondering afvragen: waarom 'Wrakken' De Bom's eenige roman gebleven is? Want zelfs in het licht van een moderne kritische wreveligheid moet men toegeven dat die eersteling een klein afgerond geheel vormt; dat de debutant romancier, in een land zonder noemenswaardige voorbeelden, een compositorische zorgvuldigheid aan de dag legt waar wij thans onze waardeering niet hoeven voor te onthouden.

Wanneer wij Emmanuël De Bom en zijn werk tot hun ware beteekenis, tot hun ware omvang zullen herleid hebben, zal het ons verwonderen dat men niet eerder aan een herdruk van 'Wrakken' gedacht heeft.

Antwerpen, 30 April 1938.

MAURICE GILLIAMS

Wrakken

I

Met verroesten kiel en beschadigden boeg was de *Valdemar* de haven binnengelopen, en lag nu sedert drie dagen vastgemeerd in het Grootte Dok om zijn lading te lossen. Terwijl manschappen hamerden en klopten op de voorplecht, en twee matrozen op een plank, die zij tegen de verschansing aan boven het water gehangen hadden, den rossen ontverfden wand brandden en afkrabden, om er dan met meterlange borstels een nieuwe laag donker groen op te strijken, lag aan 't ander eind van het schip het groote luik open; als een groote geopende buik gaapte de donkere schipholte, waar koopwaren in gele met blik beslagen kisten ordelijk gerangschikt lagen.

De windassen raasden, een sissende dampstraal proestte de lucht in; een ketting bengelde kronkelend omhoog, verdween in het ruim en vischte er ijzeren staven op; struisch geschofte paarden, met breeden gekromden nek en goedige oogen, sjorden ze dan in heele bundels kletterend voort, terwijl twee dampstralen uit hun wijde neusgaten spoten. Krengen en scheppers vol balen en kisten, werden voortgestouwd, de koopwaren aangehaakt, opgelaten of neergehaald. Het schip lag daar als een willig beest, dat zich neerstrekt om zich te laten ontlasten; en, als uit de schouw nu en dan een lichte rook opsteeg, was 't of het beest zuchtte van verlichting.

De schemering was reeds gedaald en over de ploeg werklieden viel de roode gloedschijn der smokende wieklampen, waartegen de masten helgeel opflakkerden. De omliggende schepen, met hun talrijke masten en hun want als een spinnewebbe, begonnen in de violette avondlucht in vage schaduwen weg te kwijnen. In het water spiegelden de gaslantarens. Eén voor één blonken in de masten de avondlampjes op. De stapelhuizen, groote massieve donkere brokken, die achter de schepen der overzijde machtig oprezen en het gezicht afsneden, deinsden in den donkere langs om meer weg.

Het rumoer verflauwde. Hier en daar in de verte hoorde men nog een ijzeren balk ratelen; een schipper op een verre schuit begon op zijn harmonica een aarzelend deuntje...

Een man verscheen aan dek van de *Valdemar*, op het donkere vaartuig een donkere schim. Hij bleef eenigen tijd tegen de reeling geleund, tuurde naar de schepen, naar de lucht, en naar ginds, waar, in een dof-gelen gaslichtschijn, de stad lag; daar, van waar dit verdoofde gerucht van rollende wagens en schreeuwende menschenstemmen aan zijn ooren kwam uitsterven.

Hoog aan den hemel steeg de wazige schijf der maan op; 't was of zij door den hemel zeilde, op fijne wolkjes gezeten; op de gladde waterkom droppelden gele kringelende glanzen als vochtige goudblonde haren; dat rees en daalde, vloeide uiteen en

vereenigde zich weer naar het spel van het water.

't Was nu zeer stil.

De matroos wilde den planken gang af die aan wal voerde, maar hij talmde nog een wijl, als iemand die onbesloten is, of niet weet waarheen. Hij bekeek nog eens het schip, waar hij den heelen dag wederom op een plank tusschen water en lucht gehangen had, en altijd maar borstelen, altijd borstelen. Zijn oogen zochten den weg in den donkere. Een tolbeambte wandelde over en weer en bekeek hem met argwaan. Hij strompelde over een slang, kroop onder het afdak waar zakken en kisten onder een zwart zeil lagen, moest over eenige harstonnen springen en bereikte eindelijk het gaanpad.

Het schelle licht van een gaslantaarn viel op hem. Het was een tamelijk hoog opgeschoten kerel van in de dertig, met zware heupen en sterke beenen. Zijn gezicht was plat en schier loodkleurig, het had iets van een Mongool; een kleine gedrukte neus, waaronder een klein dik smoezelig snorretje. Alles was vernepen en gedrukt op dat gezicht, met een kniezende en suffende uitdrukking. De groote ooren, die tegen zijn pet raakten en wijd van het hoofd stonden, volmaakten den indruk van verdwazing, die dadelijk bij hem opviel. Een groen sjerpje hing slordig aan zijn hals, een uitgeregend jasje en een te korte broek plekten tegen zijn lijf en beenen en gaven hem het voorkomen van een slungelachtigen jongen. Maar bovenal was vreemd de

toonlooze uitdrukking van zijn oogen, die moe en loom stonden als bij een ziek dier. Hij had iets van een hond die verloren geloopt is, zwalkend langs de straten, met natte vacht, neerhangende ooren, den staart tusschen de beenen.

Hij stond vóór de brug. Een rij schepen werden van het eene dok naar het andere geloodst. Gelaten bleef hij wachten, tot de slagboom omhoog rees, en de werkers, onder luid gesnater, gevolgd door stootkarren, platte wagens, krennen, duivels, en bassende konden en fluitende straatbengels over de brug joelden...

Willoos had de matroos zich door den drom laten stuwen en was, zonder het zelf recht te weten, vóór het afgebrande stapelhuis gekomen, waaruit nog steeds de schrapende geur van verbrand graan vunsde. Achter hem was de brug weder opengedraaid, een machtige driemaster kwam log en statig het dok binnengedreven. Hij voelde zich verbijsterd, moest oppassen om niet onder een wagen of een paard verplet of vertrappt te worden.

Dit was nu de derde avond dat hij, na den dagarbeid aan boord, diezelfde brug overtrok om, zonder bepaald doel, in het havenkwartier rond te dwalen. Hij kende niemand hier in deze stad, was er voor de eerste maal, voelde zich eenzaam. Tot nu toe had hij alle reizen meegemaakt, in alle zeeën en naar alle gewesten. Hij voelde zich als

een stuk van dat schip, dat hem over den heelen aardbol had rondgeslingerd: altijd nieuwe gezichten en andere menschen had hij gezien, en nooit was bij hem de gedachte opgekomen dat hij zich ergens aan land zou kunnen vastnestelen, iets anders zijn dan de zwerver, de trekvogel die hij tot heden geweest was. Maar toen hij hier den voet aan wal had gezet, was opeens als een diepe snijdende pijn in hem gekomen. 't Docht hem of heel dat gedachteloos geleefde leven een nutteloos slingeren was in een zelfden eentonigen cirkel. In zijn borst voelde hij een leegte, en het deed zeer overal, hij wist niet wat dat was... Soms kreeg hij zonderlinge invallen, als zou er iets gebeuren met hem, en wel juist hier, dat op hem neer zou slaan onvermoed, en met één keer zijn leven omwentelen... En hij bleef zoo maar rondloopen, altijd door dezelfde straten, zeurend vóór een winkelraam zonder de dingen eigenlijk te bekijken, in één vage soezeling. Hij kuierde lusteloos langs werven en dokken, door de enge stegen, waar elk huis een taveerne is en waar het getokkel van een piano of schertsende danswijsjes op een harmonica uitklonken. Tobbend, met de handen in de zakken, slenterde hij door het jolige scheepsvolk en die luidruchtige menschen allemaal...

Soms bleef hij staan, met den lust ergens binnen te trekken, maar hij kon zijn besluiteloosheid niet overwinnen, haalde de schouders op en ging verder.

‘Waarom zou ik er binnen gaan? Wat zou ik daar gaan zoeken?’

Hij liep nu langzaam, dan opeens sneller voort, gestuwd door een onuitlegbare kwelling, een landerigheid als hij te voren nooit gekend had. Nochtans in zoovele havens was hij anders geweest, had zich bij de makkers aangesloten, had geluisterd naar de lonkende straatwijken die het scheepsvolk in haar donkere kamers lokten. En hij had gedanst en gezongen en gedronken, tot hij onder een tafel zeeg, of ergens ontwaakte in een vies bed naast een leelijk schepsel dat hem zwijmelend buiten zette...Nee, dát vooral niet, hij had behoefte aan een teederheid, aan een goed frisch gezicht dat hem vriendelijk zou bezien en hem van zijn eenzelligheid zou genezen. ‘Bah, ik zal nooit vinden’ kniesde hij en sleurde zijn lijf, dat hem meer en meer pijnde, door de kronkelende stegen. Soms slopen tegen de kuizen, geruischloos op hun pantoffels, kleine groepjes Hindoes voorbij, het slanke lijf in bonte dunne jurkjes, huiverig en schuchter. Zij keken schuw rond uit hun amandeloogen, zoet glimmend in de als geverniste of olijfkleurige gelaten, stil als geniepige vreemde beesten, het lange zwartglanzige sluike haar onder den opgehaalden halskraag weggestopt...

Wat verder wemelde het van meiden, dansend vóór een herberg, waar een schetterend orgel draaide; haar wuivende rokken sloegen in de wilde

vaart tegen zijn beenen. Hij spoedde voort langs de winkels, waar de stijve gele oliekkers of blauwe saaien truien, aan de deurstijlen vastgehecht, hem de wangen raakten. Een zeemans-huis trok hij binnen, waar thee gedronken werd en de tafels vol tijdschriften met prentjes lagen. Maar hij had er spoedig genoeg van. Hij zwierf maar verder, zieker en zieker, als een vagebond op den dompel door de donkerste straten.

Hij dacht aan huis. Daarginds had hij een moeder, hij zag haar in haar winkeltje en zijn zusterke die haar hielp... Neen, trek naar huis had hij ook niet. Hij wou iets anders, iets dat hij nog niet gekend had, nergens ontmoet... Wie zou hem wel aantrekken? Als een onttakeld schip dreef hij voort, waar de stroom hem stuwten wou.

't Was laat geworden en hij zou maar naar zijn kooi terug. Nog zoo veertien dagen lang zou dat duren, tot de *Valdemar* gerepareerd was in het droge dok waar het heen moest als het geheel gelost was, daarna laden, en dan weer de zee in, naar huis toe, dan weer naar andere kusten, en zoo altijd voort zich maar laten wiegen op dat water, tot hij eens ergens zijn einde zou vinden...

Hij voelde weer die pijn - maar waar? overal, zijn maag, zijn lever nepen hem vreeselijk, zijn hoofd duizelde, het knaagde in zijn lenden en zijn beenen sleepten. Hij wou de brug over, toen hij zich eensklaps omkeerde en regelrecht naar een

roode lantaarn ging, die hing vóór een taveerne, waar hij ook de vorige avonden vóorgestaan had zonder te kunnen besluiten er binnen te gaan. Hij kon het opschrift niet lezen, hij zag alleen dat roode licht, als het sein van een baak, en hij dreef er heen.

Daarbinnen hoorde hij iemand op de piano bonken, een Engelsch deuntje dat hij kende. Hij duwde de glazen deur open, het gaslicht viel als een fletse geut op hem, zijn loodbleek gezicht werd er door verklaard, hij zag dat er weinig volk was: twee meiden die een paar klanten bedienden, twee matrozen die bij de piano zaten, de waard achter den toog, een gemoedelijke dikbuikige Rijnduitscher, met rossen baard en een bril met groote glazen op den vettigen stompen neus. De matroos liet zich op de bank zakken en bleef vóór zich uit staren, moe en lusteloos. Een der meisjes was bij hem gekomen en, haar zonder aandacht bekijkend, bestelde hij whisky. Hij dronk een teug, grijsde onder een kramp, lei de hand tegen de maag en verbleekte. De kellnerin had het bemerkt en vroeg vriendelijk: ‘zijt ge niet wél, kameraad?’

Hij verschoot en staarde haar aan, met een dwaas gezicht, of hij haar nu eerst bemerkte. Een vriendelijke stem, iemand die hem met lieve woorden aansprak... Hij was zoo van streek, dat hij haar met domme blikken bleef bezien, en niet antwoordde. Een meisjesstem, die streelend vleide; iemand

die zijn ellende zag en hem aantrok. Hij voelde eensklaps een verandering in zich, als een zon die door een nevel breekt; het was of hij iets zag schemeren als een onverwacht heil, iets teers en goeds en dat voor hem was. Zij was glimlachend weggegaan, ziende dat hij bleef suffen, en stond nu aan de tafel waar de matrozen haar riepen die met de andere kellnerin aan 't drinken waren.

Een oude heer trad binnen, in den rouw gekleed, met gebogen rug, en in zijn voorkomen iets van een versleten militair; zijn grijze snor hing slap over zijn mond. Hij scheen een bekende van het huis, groette toch statig met den zijden hoogen hoed met rouwkrep om, en ging zuchtend bij den dikken patroon die hem de hand reikte. Deze hielp hem den jas uittrekken en beiden gingen aan een tafel recht over den matroos zitten, die nog altijd met half toegeknepen oogen droomde in 't ijle.

Een der matrozen sprong op, tokkelde onbesuisd op de piano; de kellnerin danste met den andere een walsje.

Dan werd het weer rustig. Een bleek vrouwtje kwam stil het hoofd door de deur steken, gleed onhoorbaar langs de tafels, bood zwijgend een korfje bloemen aan, en ging weer zachtjes buiten. De oude meneer bleef met den patroon en de kellnerin die den matroos bediend had kouten. Hij scheen te klagen; zijn tranerige stem klonk als 't gedrens van een ellendig kwezeltje.

‘Nein!’ riep hij opeens in gebroken Duitsch, met een zekere halsstarigheid en bijna uitdagend, op een toon of iemand het tegendeel had beweerd, ‘nein! ich bin nich gelukkig! ich bin gár nich gelukkig! ich bin een man der Liebe noodig hat... Liebe, viel liebe!... ich moet schöne en brave menschen haben rond mij. O sedert mijn selige Frau mij ontnommen is... nein! ich bin nich gelukkig!...’

Mistroostig keek zijn onnoozel gezicht, met den haviksneus en de slordige grijze snor, en zijn mager, verdrietig profiel deed denken aan den deerlijken kop van een ouden half ontpluimden arend.

‘Aber Herr Classen... sehen Sie doch mal an...’ troostte de gemoedelijke waard, ijverig met zijn korte armkens wenkend. ‘Na, oller Kerl, nur Courage! was?’

De oude grijnde voort en was niet te stillen; dikke tranen rolden zoowaar langzaam over zijn uitstekende jukbeenderen en droppelden langs zijn haviksneus af. De pret der matrozen werd er door gestuit. Zij stonden op en verlieten schokschouderend het lokaal. Het werd hun daar te muf in dat kniezig kot, wijl hun beenen dansten aan hun lijf van gezondheid en levensvreugde.

De kellnerin die den matroos had bediend, naderde hem, toen zij zag dat hij met zekere belangstelling, naar den ouden heer staarde, en zeide fluisterend:

‘Arme oude, en zoo gaat dat nu schier elken avond!’

Hij was hem reeds vergeten en bleef in haar aanblik verslonden. Hij richtte het lijf half op en verzocht haar met aarzelende stem neer te zitten en hem te vertellen over dien zonderlingen man. Terwijl zij sprak, bemerkte hij dat zij mooi was. Fijngeteekende wenkbrauwen boogden boven haar zeegrijze oogen, die hem zwaarmoedig en innig toeschenen. Er was aan haar iets bizonders, in haar manieren iets voornaams, alsof zij in dit wereldje misplaatst was, er niet thuis hoorde. Haar donkerbruine haren boven het hooge blanke voorhoofd droeg zij in groote krullen tot in den hals; maar vooral haar mond had een vreemde bekoorlijkheid; boven de lange fiksche kin, golfden haar roode frissche lippen, de bovenlip was lichtjes gekruld, er ademde uit dien heerlijken mond een gesluerde wellust, een betoovering die den matroos het bloed in het lijf opzweepte. Een diep brandend verlangen doorschrijnde hem, een onuitsprekelijke begeerte om op dien mond zijn gulzige lippen te kleven, om in zoo 'n kus de heele wereld te vergeten, te vergaan... Welke vreemde verschijning, en wat een leven mocht daar achter schuilen, wat een avontuur van ellende en passie mocht dit leven zijn... Opeens, in een enkel beslissend oogenblik, was het hem door de ziel gebliksemd: deze vrouw had hem in haar macht, zij had maar één woord

te spreken, hij was haar slaaf, haar hond... En hij zag waarlijk tot haar op, met een jongensachtig verbazen, met een beteuterd dwaas gezicht en de goedmoedige trouw van een Newfoundlander.

Zij spraken een tijd lang, hij steeds in monosyllaben, zij met een stem van kameraadschappelijke genegenheid, als kende zij hem sinds lang. Diep in zijn gemoed ontstond een wensch, die heviger en heviger opblaakte; de zin harer woorden ontging hem, zijn eigen gepeins brandde in zijn hoofd, zijn lippen stamelden dingen die buiten het gesprek lagen...

Zijn zware hand lag op tafel, vol weren en sporen van verf en van touwen door zijn dikke vingers. Boven den pols was een anker getatoeëerd, en daaronder de naam geprent van zijn eerste schip, 'Ophelia'. Zij las dien naam, en vroeg hem waar hij vandaan was.

'Van Kopenhagen ben ik, mijn vader was van Hamburg...' Hij sprak het Duitsch met een Deensch accent, en nu en dan moest hij naar een uitdrukking zoeken; soms zei hij het Deensche woord eerst, en vertaalde het dan daarna.

- 'En hoe heet het schip waar ge nu op vaart?'
- 'De Valdemar'.

Hij vertelde, dat hij een paar weken hier zou blijven, en dan naar Kopenhagen terugkeeren, waar zijn moeder woonde, en dan naar Dantzig misschien, of Riga...

Zij onderbrak hem, verrast:

‘Dantzig? Dat is mijn land! Zóo, gij gaat naar Dantzig?’

Het verblijdde hem, alsof zij nu dichterbij hem genaderd was. Zijn moeheid was geweken, een korte poos toch dacht hij niet aan zijn pijn. En in korte gehakte zinnestukjes verhaalde hij van zijn reizen. Hij was pas geleden van een grooten tocht weergekeerd: naar Batoem, en hij noemde Sebastopol, Odessa, Konstantinopel, Smyrna... Hij zei dat alles met langzame woorden; zijn tong was belemmerd; hij was niet gewoon zoo lang te spreken.

Zij dacht na, alsof zij in den geest het schip vervolgde op zijn reis naar al de verre gewesten, waarvan zij er sommige zelfs niet bij name kende.

‘Aardig, zoo eeuwig varen op dat goede water, en altijd wat anders, nooit den tijd hebben zich ergens te vervelen...’

Hij staarde haar bewonderend aan.

‘Nergens gebonden zijn, altijd voort, altijd voort, en morgen honderd uren ver van gisteren!... Gij hebt een schoon stuk van de wereld gezien?...’

- ‘Ja’ antwoordde hij. ‘Maar het is mij thans niet meer zoo te moede... ik zou toch nog iets anders willen...’

- ‘Gij hebt genoeg van zwerven?...’

- ‘Ik voel me eenzaam...’

Zij keek hem even vorschend aan.

- 'Uw moeder leeft nog?'

- 'Zij woont in Kopenhagen, met mijn kleine zuster... ik ga haar bezoeken - en waarheen dan? misschien naar 't eind van de wereld! en voor wie? waarvoor? - altijd dolen - en nergens een tehuis...'

Hij zweeg, als voelde hij dat hij reeds te veel gezegd had.

'Ik ben moe', herbegon hij daarna, 'ik weet eigenlijk niet wat ik mankeer.'

- 'Ja, gij ziet er wat ongesteld uit.'

- 'Ik geloof, dit land is niet goed voor mij...'

- 'Voor mij ook niet', antwoordde zij langzaam, de gedachten binnenwaarts. 'Ge zijt toch nergens beter dan op uw eigen grond...'

Hij keek haar strak aan. Toen, opeens, met een beving in zijn stem:

'Zoudt gij... met mij willen gaan?'

Zij meende, dat hij schertste, en lachte luid op. Maar toen zij die eerlijke tronie als van een goeden hond bevend op haar gericht zag, kreeg zij eensklaps de bepaalde gewisheid, dat het hem bloedige ernst was. Aarzelend bekeek zij hem:

'Gij schertst zeker...'

- Ik meen het ernstig: ik vraag u, of ge met mij zoudt willen naar Kopenhagen gaan...'

Zij zweeg.

'Wat weerhoudt u?' vroeg hij, maar bedacht opeens, dat zij iemand als hem afschuwelijk, dom

en beroerd moest vinden.

‘Neem niet kwalijk’, zei hij. ‘Ik dacht er niet aan u eerst te vragen, of...’

- ‘Wat?’

- ‘Of gij... vrij zijt?’

Zij bedacht zich een oogenblik. Zij knikte ja.

Hij bleef haar vragend aankijken.

‘Het kan niet’, sprak zij eindelijk...

- ‘Ik zou met u trouwen natuurlijk’, waagde hij te fluisteren.

Zij bleef zwijgen; eindelijk, heel stil, sprak zij:

‘Ik heb een kind...’

- ‘Ah!’

Zij keek hem aandachtig aan, en kleurde, terwijl een boosheid in haar keel opsteeg.

Hij was plotseling weer bleek geworden, een vaalheid overtrok geheel zijn gezicht, dat weer zijn vroegere pijnlijke uitdrukking terugkreeg.

Hij bezag haar strak, en voelde in zich iets opwellen als een triomf: dát was het middel - ja, zij zou hem misschien niet afwijzen, zoo hij dát deed - en een medelijden groeide in hem op, als hij bedacht, hoe dit teere vrouwtje in een zeemanskroeg moest gaan dienen om haar leven en dat van haar kind te redden... En opeens meende hij in haar wat matte zwaarmoedige trekken een historie van narigheid en opgekropt verdriet te lezen. Maar dat kind...? Zeker verlaten... Wie mocht de vader zijn?...

‘Hoe oud... is dat kind...?’ vroeg hij eindelijk, kort.

- ‘Vier.’
- ‘En de vader?’
- ‘Is dood...’

Hij ging iets zeggen, maar stokte - neen, hij zou zwijgen, van avond niet, nu nog niet...

‘Hoe heet gij?’ vroeg zij opeens.

- ‘Breede... William Breede...’ Hij zocht in zijn tesc: ‘hier staat het op...’ zei hij, en hij reikte haar een gedrukt blad, een oud afmonsterings-bewijs.

Zij wou het teruggeven.

‘Behoud het - mijn adres staat er op... En... hoe is uw naam?’

- ‘Elly.’

Hij greep haar hand, wilde iets zeggen. Maar hij stond op, en zijn oogen vlak in de hare:

‘Morgen... tot morgen... Elly...’

Toen verliet hij het huis. Zij had hem verstrooid haar hand laten nemen, als afwezig, zonder iets te zeggen.

Zij bemerkte, dat het lokaal ledig was. De andere kellnerin zat, half ingedut, aan een tafel. Toen zij haar naderde, meesmuilde die haar toe, geeuwend:

‘Na, een verovering gemaakt?’

Zij schokschouderde, lachte pijnlijk.

Breede, buiten gekomen, voelde zich ellendig. Hij duizelde, en zag den grond niet meer. In halve

zwijmeling strompelde hij tot aan zijn schip. Alles was donker in het dok. Alleen de lampjes wiegelden in de masten. De hemel was wijd-uit bespikkeld met sterren. Hij sleepte 't loome lijf aan boord, bereikte de slaapkooi waar de kameraden reeds lang lagen te ronken, liet zich gekleed op zijn matras vallen.

II

Alle weken, Donderdags namiddags, als de oudste dochter van Madame Koenen in haar school verlof had, kwam de vriendin der beide zusters op bezoek. Tegenover moeder, in haar breeden donkergroenen leunstoel weggezonden, kalmpjes ijverig met allerlei klein naaiwerk op den schoot, zat Nestorine, de onderwijzeres; vóór haar op tafel lagen wel dertig of veertig te verbeteren cahiers, waar zij, zenuwachtig pinkend achter haar glinsterend pince-nez, streepjes in trok, of nu en dan, met kalligraphische bezorgdheid, in rooden inkt een aanmerking schreef; de tafel zag wit van al die papieren; het leek er wel een lees kabinet. Naast de piano, op de sofa, zaten de twee andere meisjes, druk pratend onder het bladeren in modejournalen, bij poozen in luid gelach uitberstend - wat de onderwijzeres stoorde en verdrietig de wenkbrauwen deed optrekken; op den toon van gezag, welken zij zich onwillekeurig aangewend had in het gedurig bevelen geven aan rustelooze kinderen, sprak zij half kluchtig, klagend als een verstooteling; 'Maar stil dan toch, kinderen!' Zij wierp de armen in de lucht en zuchtte: 'ik geef het op! het is onmogelijk hier te werken!' Dan volgde een lange litanie over de dwingelandij der oversten, hun onbillijke beknibbelingen, de ongehoorzaamheid en driestheid der veertig wurmen in wier

weerbarstige koppen zij de eerste beginselen áller wetenschappen te pompen bad, dag-in dag-uit; en dan de examens, de bijeenkomsten van het personeel onder het bestuur van den schoolopziener, en vooral, o vooral - die verschrikking, die doodende, eeuwige zaag van... het conferentiewerk!

En met een begeerigen blik keek zij naar de beide meisjes die glimlachend den welbekenden stortvloed op haar jeugdige hoofden ontvingen, en eindelijk in lachen uitproestten; terwijl moeder Nestorine aanzette haar hoofd daarmede niet zóo te breken, zich zóo niet op te offeren - zij deed immers haar plicht, het was toch een geacht baantje, zij moest het troostend gevoel hebben een solied mensch te zijn die nooit van iemand zou afhangen... Ja, nooit afhangen van iemand! en Nestorine zuchtte, terwijl zij met een paar dier stadhuis-woorden welke men met de officiëele schoollucht schijnt in te ademen, in volzinnen, aanvangend met een statig 'inderdaad...' of een degelijk 'inzooverre...', op het moederlijk idealisme trachtte af te dingen.

De vriendin, een slank meisje, met een zacht blond gezicht, met een fijnen glimlach, naderde tot de verbolgene oudste, vatte haar om den hals en kuste haar.

'Leg al die verdrietige leelijke schrifturen nu wat op zij, en kom wat muziek maken; dan zijt ge weer frisch strakjes en ziet ge weer alles in 't blauwe!'

De stroefheid was al van Nestorine's gelaat verzwonden, maar zij bleef nog wat donker kijken, den mond dichtgeknepen.

‘Kom, Nestje’, vleide Hanna, ‘vergeet nu een poos uw saaie ‘opvoedingsleer’ en zend de kalligraphie naar de maan!... weet ge wat? straks maken we uw conferentiewerk samen, onder ons drieën - hè? Goed? O Leonie heeft nieuwe gedachten over... ja waarover weer, Leonie?... ha, over den ‘invloed van het huiswerk op de ontwikkeling der kinderen!’

Nestorine hield het niet uit: zij lachte met korte schokjes, een scherpen gillach van achter uit de keel, van iemand die maar zelden bij zoo'n feest is.

Moeder staarde met haar goedige oogen buitengewoon vriendelijk naar het blonde meisje, met haar bescheiden fijn gelaat, vol goedheid en vroolijke luim - die altijd de twee zusters, welke nog al eens hevige met elkaar overhoop lagen, wist te verzoenen en in stemming te brengen.

‘Muziek!’ riep Hanna bevelend. En zij sloeg de piano open. ‘Komt hier, belasten en beladenen, en ik zal Pestalozzi en Comenius in slaap wiegen!’

‘Wat moet ik spelen?’ riep Leonie, een zenuwachtige zwarte, met iets snijdends in haar stem. ‘Toch weer niet de officiële cantate, hè?...’

En zij tikte moedwillig met één vinger een kinderachtig deuntje uit ‘De Zegepraal der Wetenschap’, een insipied gewrocht, dat nu in alle scholen aan-

geleerd werd en dat zij kende door het de onderwijzeres te hooren neuren, die er als door een obsessie van bezeten was en het niet uit haar geheugen kon wisschen.

‘Gelukkig dat Richard niet tehuis is... die loopt altijd weg als ge daar meê begint...’

- ‘Speel wat ge wilt’, klaagde Nestorine, zich vermoeid op de sofa uitstrekkend, ‘ik ben niet zoo delikaat, ik versta niets van muziek.’

De beide meisjes trossen een dreunende quatre-mains, die de stille kamer met militaire marsmuziek doordonderde. Uit die fijne vingertjes scheen opeens een geheel regiment flinke soldaten te voorschijn te komen. Met een rommelend salvo eindigde het.

‘Dat is de parade! Nu de oorlog’ zei, met een ernstig gezicht, Hanna, en moeder vermaakte zich als zij haar zoo in haar weer zag. Maar de krijgsmarsch had den vrede hersteld, en Nestorine liet zich overhalen een romance te zingen: *C'est pour la paix que mon marteau travaille et ne forrrge du ferrr que pourrr l'humanité!* De onderwijzeres meende, dat er toch geen schooner gedichten of romances bestonden, dan waarin van ‘het mensdome’ gesproken werd, of welke een edel denkbeeld verdedigden, als, bijvoorbeeld, de afschaffing der slavernij, of de ‘verstandelijke ontvoogding des volks’ of zoo iets. Zij zong met een schrill mager stemmeke, maar vol pathos in het refrein, volkomen

doordrongen van 'de gezonde strekking van dit lied'.

Dan kwam moeders lievelingsstuk. 'Daar is het weer!' zei ze gemoedelijk, toen ze de eerste klanken hoorde. 't Begon heel stil, heelemaal niets, nu en dan één toontje maar, als 't gedroep van een stillen regen, of als bladeren die van de boomen ruizelend vallen, of het stille kletsen van 't water - het werd levendiger, het water begon te murmelen, te gonzen, te zingen, te bonzen, tot opeens: plons! dāt was de waterval... en terwijl Leonie het zoetsappige salonstuk afhaspelde, hadden de twee andere er pret in twee dagbladen tegen elkaar te wrijven, om het geklikklak van den molen en het gezoef der golfslagen weer te geven... Moeders oogen glansden, het vervulde haar met een goede blijde stemming, alsof zij in een bosch zat te luisteren naar de beek - en nu had de onderwijzeres haar wrevelig gezicht geheel afgelegd, al vond zij het kinderachtig daar zoo dom met die papieren tegen elkaar te zitten schuifelen. Hanna keek naar al die gezichten, en zij vond het heerlijk dat haar middel zoo uitnemend gelukt was.

'De vreugd der families!' kondigde Leonie aan, met een haar eigen spotlach, en zij begon een zoete welbekende familieromance af te dreunen, waarbij zij een gezicht trok als een nufje uit de kostschool. *La prière d'une vierge!* Op zoete suikeren toontjes golfde de ziel van Hanna omhoog;

het was haar zoo rein, zoo teer, zoo bevallig. Haar argelooze ziel gaf zich geheel aan het sentimenteele stukje over. Zij kon niet begrijpen hoe Leonie daarmee spotten kon: het was 'het pure geluk'...

De deur ging open en een jongeman trad binnen, een vioolkast onder den arm. Leonie staakte opeens haar spel, het werd plotseling stil, en 't scheen of een koude wind binnengewaaid kwam. Richard was een twee-en-twintigjarige aankomeling, met een tamelijk lang mooi gelaat, wat bleek, met denzelfden dichtgesloten mond die heel de familie onderscheidde. Hij zei niets, zag met opgetrokken wenkbrauw en koude oogen naar de piano, zette zijn vioolkast ergens neer, groette even naar Hanna, en wilde weer weggaan, toen hij den verwonderden, hem docht droeven blik van moeder op hem gewend zag.

Dat was nu haar trotsche flinke kerel, haar lieveling - en weder zoo ontevreden, zoo norsch, zoo ingetrokken. Wat was er toch met hem? Zoo stuur en achterhoudend was hij vroeger niet. Wel altijd nooit heel veel van zeggen, maar langzaam ontbolsterend en ontluikend in de warme huiskamer, onder moeders oogen en naïeve woorden. Toen toonde hij zich de blijde opene jongen die hij eertijds altijd was geweest, die zijn moeder aanbad, maar bruske zonder liflaffery, ruw soms.

Als hij toen tehuis keerde van zijn muzieklessen, gewoonlijk nogal afgemat en ontzenuwd, duurde

het niet lang of hij klaarde op; hij was stil verheugd de oude gezichten en de bekende meubelen te zien, door het gewoontelevens zachtjes bekoord. Hij klopte dan bij het binnenkomen de oude eens op haar schouder, trok een kluchtig gezicht en, lijk een kind dat van de school komt, drensde hij; 'moê! honger!' en hij deed of hij schreide. Iedereen lachte en moeder schoof bedrijvig rond hem op haar pantoffels, en dan, als hij zijn koffie vóór zich had, zette zij zich, met haar goede oogen en haar breeden goeden mond die door eenige uitgevallen tanden inzakte, naast hem neer en vertelde hem het nieuws, maar zóo goddelijk naïef, zóo guitig en levendig, met zulk een gullen humor, dat als bij tooverslag alle bekommering uit zijn hoofd vervloog, of het venster werd opengezet op een frisschen tuin... Dat kwam er zoo geestig uit, Zoo verrukkelijk leuk, dat hij soms zijn boterham moest neerleggen om het achterover in zijn stoel uit te proesten... Om haar aangenaam te zijn, speelde hij haar voor, terwijl zijn zuster begeleidde - en dan was het heerlijk, en hij koos altijd de opgewekte dingen voor haar uit, die zij kende en mee-voozen kon... Als hij bijzonder opgeruimd was, lei hij zijn instrument neer, greep het vrouwken onder de armen, en, hoe zij zich ook verweerde, zij móest meê, hij danste met haar de kamer rond, tot zij hijgde, in haar kortademigheid, smeevend dat hij zou ophouden, om de liefde Gods!... Hij herinnerde

zich, hoe hij dikwijls bevend had staan luisteren in den gang, wanneer zij, van kindsbeen af met een hardnekkigen hoest geplaagd, de trap opsjouwde, en de pijn telkens, als hij het schorre geluid uit haar arme keel hoorde scheuren! Hij aanbad haar wordenden glimlach op het nog zoo schoone oude-menschengelaat met de eerbiedwaardige grijze blessen, links en rechts van het hooge voorhoofd...

Nu sedert eenige maanden, liep het geheel mis met hem. Hij was nog altijd lief, maar zóo bitter soms en altijd in zich gekeerd, neerslachtig alsof een gewicht op hem drukte. Hij kon zoo versmadend over allerlei dingen spreken, als hij sprak. Hij maakte geen muziek meer met zijn zuster. Soms hoorde men hem van zijn kamer, op het tweede, waar hij zich alleen opsloot, en de viool scheen te klagen, 't was alles zoo somber, zoo pijnlijk... Eens was moeder bovengekomen en had hem uitgestrekt zien liggen in zijn stoel, met bleek gelaat, open oogen, droomend, ver weg. Hij had haar zelfs niet hooren komen. Daar zij geloofde, dat hij niet wilde gestoord worden, was zij weer stil weggegaan. Hij was dan opgesprongen, had haar willen roepen, haar omhelzen, aan haar borst uitschreien, haar zijn ziel openleggen, met al zijn droefheid en zijn heimwee - maar hij bedacht zich en zweeg. 'Waarom haar bedroeven? het zou toch voorbij gaan - en dan zou alles weer zijn als van ouds - en, zou zij begrijpen? oude menschen kunnen geen

jonge verstaan...?

Het was hem te eng geworden in zijn huis. Van zijn zusters, vooral van die Leonie, met haar schamperen spotlach, kreeg hij een afkeer sedert zij hem eens in één woord had getoond, dat zij wist wat er omging. Die schoolmeesteres, met haar onnoozele gedachten en haar uitspraak op de letter, verwekte maar zijn misnoegen om haar kleinzieligheid en haar gedurig geklaag - maar die Leonie was liefdeloos, haar stem klonk hem vijandelijk en vervulde hem met wrevel. Haar vriendin... och ja, een goed kind - een heel braaf, àl te braaf kind - maar zoo pensionnaire-, zoo duf meisjesachtig ...aan haar dacht hij zelfs niet.

Eens had zijn jongste zuster hem ontmoet op straat. Zij had hem star en verwijtend bekeken, en een verachtenden blik geworpen op de vrouw die bij hem was. Zij had zeker getracht er iets over te vernemen, en in een twist had zij eens een boosaardige zinspeling gemaakt. Dat was om nooit te vergeten en zijn leven lang zou de wrok in hem blijven steken als een doren.

Waar bemoeide zij zich meê? Mocht hij met zijn leven niet doen wat hij wou? Hij was herhaaldelijk heel laat thuis gekomen, als de morgen reeds in de lucht was. Zij alleen wist dat.. Zou zij het aan moeder reeds gezegd hebben? Nu zelfs reeds tweemaal was hij in het geheel niet tehuis gekomen, en zij had hem de tweede maal met op-

zet gevraagd ‘of het noodig was zijn bed op te maken?’ Hij was bleek geworden en had de deur toegeslagen. Sedertdien spraken zij elkaar niet meer aan, en er ontstond een gruwelijke koude als zij samen waren in de huiskamer. Moeder had het gemerkt, haar leed was groot en zij scheen te verouderen, en te kuchen... O die familie! Richard voelde zich van dag tot dag meer vervreemden. Dat joeg hem weg. Dat liefdelooze leven, hij kon het niet langer uithouden. En waarom toch dat alles! Omdat hij hun burgersgedoe, hun kamerplanten-leven, niet langer kon meêleven? Zij leken hem als geraniums die tegen een gordijn staan te verdorren. Zijn jonge bloed bruiste, zijn drang sleepte hem mede naar bewogene gewesten, nooit geziene dingen, naar onmogelijke dingen! Die omstrengelende goedheid van moeder, die huishoudelijke praatjes, die professioneele klachten van zijn zuster, het werd hem eindelijk alles zoo knellend, zoo duf, zoo ingesloten, zoo kleinsteedsch. Driften waren wakker geworden, langverpleegde wenschen en droombeelden van een vrijer, ongedwongen leven waren losgekomen, hij moest hieruit. En dat alles had hij vroeger slechts vaag vermoed, maar nu hij die vrouw kende... o die vrouw, die van hem ‘een man’ gemaakt had, die hem, den jongen, ontgroend had, hem allerlei nieuwe gezichteinders geopend! En toch... ook bij haar, bij háár ook was hij niet gelukkig. Dáár was het een àndere kwelling: ook

bij haar voelde hij zich onvrij; alles moest zoo verborgen, zoo gestolen toegaan; hij voelde die vijandschap van al de zijnen en van heel de wereld eerst scherp als hij bij haar was. Neen, dáár ook vond hij geen akkoord met zijn eigen, overal voelde hij zich vervolgd, vernepen, gedrukt! Een langzame wrok was in hem gekomen, hij had een lust met de geheele wereld af te breken, zich af te zonderen en zich te gaan 'herbouwen in de eenzaamheid'...

'Gaat ge alweer weg, jongen?' had moeder gevraagd, met een stem die lichtjes beefde.

Hij zag opeens de oogen van al die vrouwen op hem gericht; zij doorboorden hem met de stomme verwondering die hij er in las. Het maakte hem beschaamd, zoo opeens ontdekt te worden, zoo 't voorwerp te zijn van haar nieuwsgierigheid en haar onderzoek. Zouden die zoo altijd aan hem denken als hij weg was?

'Ik heb geen honger' morde hij, verveeld. 'Ik heb beloofd ergens heen te gaan...'

Onwillekeurig keek hij naar den kant waar Leonie stond, en zag hoe zij, aan de piano, zich opeens omdraaide, en de schouders ophaalde, met een sarcastisch lachje en een zucht.

'Wat hebt gij te zuchten en de schouders op te halen!' wou hij haar toeschreeuwen; het kookte in hem; hij had haar wel iets naar het hoofd kunnen gooien; zijn lippen beefden... Hanna had het gemerkt en ging aan 't venster staan, met den rug

naar hem toe; zij was heel bleek geworden.

‘t Is maar, dat het al zoo lang geleden is, dat we weer eens 's avonds bijeen waren’, zei moeder, met een droef lachje.

Waarom moest zij hem altijd zoo droef aankijken? En wat was dat voor een heerschappij, dat al die vrouwkens hier op hem wilden uitoefenen!...

‘Moeder - ik kan niet - ik kàn niet...’

En zonder haar antwoord af te wachten, sloeg hij de deur toe, wanhopig en terwijl hij tranen in zijn keel voelde opwellen. Hij sidderde over heel zijn lijf en liep als waanzinnig de straat op.

Het was eenige oogenblikken doodstil in de kamer. Er hing een vreeselijk geheim in die kamer, en allen voelden, dat zij het voor elkaar moesten verbergen.

Leonie sloeg de piano met een harden ruk dicht, de onderwijzeres vatte met een zucht haar papieren weer op en herbegon lijntjes te trekken en ‘aanmerkingen’ neer te schrijven, punten en komma's in rooden inkt links en rechts neerzaiend.

Moeder had haar naaiwerk opgenomen; maar de naald bleef werkeloos in haar hand; besluiteloos keek zij op haar werk... Hanna naderde tot haar en vatte haar hand. Toen keek de oude vrouw op, en, terwijl zij het blonde meisje doelloos bekeek, scheen zij te ontwaken en lachte haar stil toe, met een lach mistroostiger dan tranen.

III

Wat was het dan toch dat hem tot die vrouw lokte? Welke geheimzinnige betoovering hield hem gevangen? Wist hij het zelf? Dit alleen wist hij, dat zij geheel zijn leven opslurpte, al zijn droomen en denken, dat hij niet langer redeneeren kon, zich overleveren moest aan dien wilden drang, den blinden hartstocht die hem tot haar dreef. Het was over hem gekomen als een duizeling; bij de eerste ontmoeting had hij een noodlottige macht hem voelen vastgrijpen, en die had hem niet meer losgelaten. Zijn jeugd tot dan toe was één vaag idealisme geweest, een fladderend fantazeeren, ijl gemijmer en gescharrel langs verloren wegen. Dit was de eerste wezenlijkheid die hij geheel doorvoeld had. 't Was in den beginne geweest als een zegepralende fanfare die zijn jong leven openblies; een dolle roes, een heerlijk-gezonde gewaarwording al zijn levenskrachten in te spannen, zich geheel uit te laten... Was dat 'het onmogelijke', dat hij altijd in wazige horizonnen had zien beven als een lokkend beeld! Geheel overgeleverd aan zijn driften, zonder toomen voorthollen, als een jong paard dat lang opgesloten was en eensklaps onder de blauwe lucht in de onafzienbare weide wordt losgelaten, hinnikend en brieschend naar de de zon! Al zijn gewoonten omgestort, uit het oude verband gerukt, ver van het getjilp der verdrietige

huismusschen. Boven alle conventie, dronken van genot, waanzinnig van overmoed: een vrije jongeling, die voor de eerste maal lief heeft, iemand: geheel zijn bezit, zijn eigendom! Een vrouw, zooals hij er nooit één gezien had, van een vreemde bekoring, bijna demonisch schoon, en veel veel sterker dan hij in wereldervaring; die uit een ver geweest hier aangeland was; een raadsel, dat zijn verstand deed stilstaan; van wie elk woord hem iets dieps, iets verborgens scheen uit te ademen. Met al het gedweep van de twee en twintig jaren had hij zich aan haar vastgeklonken, steeds opnieuw omslinterend haar slanke leest, haar sirenenlijf, altijd opnieuw in haar oogen en aan haar mond de eerste weelde der jeugd drinkend!

Maar - hij was ontwaakt uit die dronkenschap, zag, dat hij op een steile helling stond en ging vallen... Nochtans, dat zoete lijf, die begeerte het aan te voelen tegen het zijne aan, en, boven alles, dat 'geheime' in haar, dat hij niet ontraadselen kon! Was het alleen zijn illusie, die haar zoo kleepte in een romantische wade, aureoolde hij haar met zijn jongensgedroom - of was zij werkelijk de sphinx waar hij haar voor hield?

Ach, één gebaar slechts, de subtiele lijning van haar heup, de opslag, de diepe drooming van haar zeegrijze oogen, haar plotseling verschijnen in de verte op de straat, de gedachte alleen eraan jaagde hem op tot een duizelige vervoering. Hoe zou hij

dat ontleden? Zij was voor hem als zeldzame muziek. Zij was als zijn eigen ziel, vol verre begeerten, vol heimwee naar verre landen, het oneindig en smachtend zoeken en verlangen van een jongelings-ziel!

En toch, zij zouden niet samengaan - de droom moest eindigen - dat raadsel (was zij er een?) zou hem verslinden, moest hij het verder pogen uit te vorschen; gelukkig was hij niet - en reeds weken lang was een onafwendbare weemoed in hem gezonken, de voorbode van het barre oogenblik dat hun wegen zouden uiteenlopen...

Haar ellende, verbeeldde hij zich wel, was het, die hem aantrok. Dat maakte haar heilig in zijn oogen, het gewicht dat hij voelde op haar te drukken. Zij was verdacht in de oogen der burgers, de maatschappij duldde haar niet. Het verhoogde voor hem het vreemd-aantrekkelijke in haar. Het was voor hem een prikkel die hun zielen nader tot elkaar bracht. Maar in zijn eerbied en zijn medelijden mengde zich toch de vertwijfelde gewisheid, dat hij voor haar nooit zijn kon degene die het looden gewicht van haar schouders optillen zou en met haar gaan, voor altijd...

Zijn toekomst... zijn gedroom van een zelfstandig, harmonisch bestaan, hecht opgebouwd naar zijn wil, geheel vervuld en als doordrongen van zijn muziek... En dan, de niet te dempen afgronden die hen scheidden, die later, als de drift eenmaal ver-

koelde, hun gapende leegte gingen toonen! En zijn moeder... die droeve oogen... Neen, hij moest maar breken, alles delgen in zijn borst. Hij had er al lang onder geleden. Maar vanavond nog zou hij het haar zeggen. Hij kon zichzelf niet langer vergeten en neerzinken bij een gebroken leven, wanneer het zijne eerste aanving en dat gedroomde daarginds hem steeds met onvermijdbare blikken wenkte, streng, of weemoedig, met moeders oogen...

Want waar zou het eindigen, liet hij zich verder medeslepen? Er was een grens - wáár wist hij niet, maar er wás er een, een onoverkomelijke! Haar kind? Och neen, dat niet alleen, maar alles, alles aan haar. 'Elly - waarom zijt gij Elly!' zuchtte hij, als Julia over Romeo.

Tegenover het romantisme van den onwetenden jongen, stond zijn levenswil, de diepere ongeweten kracht in hem. En nu ging hij, langs allerlei kronkelwegen, meer en meer dat ééne mooie in hem uit het oog verliezen, zich uitputten in een hopelooze passie, doen als de schapen die hun wol aan de struiken langs de baan laten hangen. Wist hij ook niet, dat dit een gewone alledaagsche geschiedenis was, door zoovelen reeds beleefd?

Als een vermaning klonk nog in zijn ooren de stem van een man, die hem eens zijn leven verteld had. Zes jaren lang had die een maîtresse gehad waar hij niet los van kon. '*Het verlaagt...*' zegde hij. Nu, na tien jaren, stonden hem nog de

tranen in de oogen als hij 't leed herdacht van zijn roekeloos verguisde twintig jaren. En, of hij in Richard zoo 'n sentimenteele had vermoed als hij zelf was geweest, had hij niet zijn hand vastgenomen en hem, met een blik waarin het oude leed nog leefde, gezeid: 'Kerel, wilt ge iemand zijn, scheur uw kleêren niet aan de doornen langs den weg. Geloof me, het leven is als een stroom; wie er in duikt wordt meegesleept. De verstandige blijft aan wal, zijn notitieboekje in de linkerhand en een potlood in de rechter. En hij bekijkt, zeer koelbloedig, de menschen die in den zonneshijn zwemmen en spektakel maken, en de domme kerels die *verder* willen gaan, *meer* willen weten en voelen, de domme kerels die neerduiken om te zien wat er daar beneden wel zou omgaan, en die weer naar boven komen, met de handen en den mond vol slijk.'

Stelselmatige phrasen van een geblaseerde, had Richard toen gedacht. Die man vergeet, dat alle avontuur zich gedurig herhaalt, dat er eeuwen lang menschen met driften geweest zijn en zich lieten gaan, maar dat de *sterken* ook dat overwonnen, omdat een nog diepere kracht dan die drift hen stuwde: de levenswil, de hoogere drijfkracht naar het bewuste of onbewuste doel, de zucht tot zelfbehoud, die feller schreeuwt dan elke uitputtende macht... dat diezelfde uit zulke stormen nog grooter weerbaarheid geput hadden - en ten slotte, dat zij die ondergingen, de onmachtigen, niet beter

verdiend hadden...

En nu stond hij zelf in dien strijd, en nu ging hij gewaarworden welke folterende waarheid in de woorden van dien man besloten lag. Zijn eigen woorden deden hem thans aan als een kaakslag. 'Zij, die ondergaan, verdienen het, de onmachtigen...'

'Neen, ik ben geen onmachtige!' riep hij, en heden nog - o heden... ja hij zou 't haar zeggen. Hij zou haar geen reden opgeven - zoo maar brutaal - weg afbreken - anders zou hij niet kunnen, weer terugvallen - maar hij zou stand houden - o niet zonder iets in zich te scheuren... maar 't moest. Het was beslist.

Hij stond vóór haar huis. Bevend greep hij de bel vast en deed ze rinkelen.

De dochter van Madame Matthijssen, een spriet-mager meisje met een teringachtig gezicht, dwaze oogen en verfrommelde kleeren, deed open. Zij hield een strijkijzer in de hand en met haar bestendig heesche neusstem zei ze goeden dag.

'Wie is 't lieveke?' hoorde hij de zeemzoete stem van Madame Matthijssen uit de werkplaats roepen.

't Is meneer, mamake.'

- 'Och Gottekens! Ja?' En zij kwam in den gang gedrenteld, die vol emmers en tobben en manden met waschgoed stond. 'Bonjour mesieu! Wat plezier u te zien... Wat is 't, Sylvieke? Ge

weet dat ik met meneer sta te klappen, laat me nu een oogenblikke met rust, ma chère. Wel ja, zet de ijzers maar zoolang op het vuur; zeg aan Molleke dat ze wat wacht, ik kom seffens, ik moet met Mesieu eenige woorden spreken...'

Zij babbelde in één adem door, zonder dat Richard aan 't woord kon komen.

'Is Madame boven?' kon hij eindelijk vragen.

- 'Non... ik wil zeggen: *oui*, och ja! Madam-meke zal blij zijn u te zien. Ze vroeg daarstraks driemaal naar u. Ga er maar bij, mesieu Koenen... Mijn twee dochters hebben weer een valling. Zoo 'n kwispelturig weer, newaar? En ik moet maar altijd werken. Slaven, slaven voor het kostje! Wij hebben nooit gedaan! Wij hebben het moeilijker dan u, zij maar zeker! U ziet er altijd goed uit. Maar hoe zijn rijke menschen - die hebben het gemakkelijk! En uw familie...'

- 'Ja, wat is 't daarmee?' onderbrak hij, moedwillig. (Wat wil zij daarvan, die verwenschte klappei?)

- 'O niets! Ze stelt het ook wel? Ah, très bien! O, ik ken u allemaal zoo goed! Mijn twee dochters zijn op de school geweest bij... Newaar juffra Koenen, de schoolmamezel, de institutrice gelijk of wij zeggen, is toch uw zuster, newaar? Och, zij is zoo goed voor de kinderen; ik heb er van gehoord. Ja, ja, mesieu, als ge veel met de menschen moet omgaan, dan kent ge zooal ieder-

endeen... newaar mesieu?’

- ‘Zeker, zeker,’ morde hij verveeld. ‘Is Madame op haar kamer? Kan ik...’

- ‘U is altijd even haastig, meneer Koenen,’ lachte zij. ‘Val niet over dien emmer! Ja 't wordt al donker op de trap - we zitten hier in de groote kuisch... ga u maar boven - bonjour Mesieu!’

Een geur van zeeploog hing in het huis, uit de strijkkamer dreef een zwoelte van dampend linnen. Met een gevoel van walg ging Richard door de onverkwikkelijke lucht, besteeg de moeilijke trap en opende een deur op het eerste.

Op dit arme naakte kamerke, waar nauwelijks plaats was voor een bed, een tafel en een kast - in ongure aanraking met dit bizarre volkje, leefde zij. Naar die hier leefde gingen dag en nacht al zijn gepeinzen.

IV

In het halfdonker der kamer zag hij haar staan, in haar keurs, met bloote armen, vóór een spiegel aan den muur haar toilet makend. Zij stond met den rug naar hem toe, en keerde zich niet om. Zij had hem reeds gehoord. Hij murmelde een groet, en wachtte op haar antwoord. Maar zij bleef zwijgend heur haren opdoen. Richard was verdrietig. Alles was hier verdrietig. Het kindje lag met zijn hoofd onder zijn beide armen op de tafel te slapen; het gezichtje was schier onzichtbaar onder de bruine welige lokken. Het lag daar vermoeid, in zijn nachtjaponnetje, als een moê bloempje. Hij stapte door 't kamertje, zoodat men alleen 't krakende gerucht van zijn schoenen hoorde. Haar halsstarrig zwijgen ergerde hem. Met verkropte stem barstte hij eensklaps uit:

‘Dit is nu een half uur dat ik hier sta - als een lakei, die wacht tot mevrouw hem wil aanspreken - waarom zegt ge me zelfs geen goeden dag?’

Zij keerde zich half om en toonde een zorgelijk gelaat; haar voorhoofd was gerimpeld.

‘Och... ik heb het zoo druk.’

‘- Ben ik u dan niets meer?... is het te veel moeite?’

- ‘Maak toch alsjeblijft geen scène om zoo 'n onzin... De kleine slaapt - en ik ben slecht gezind...’

- 'Waarom? omdat ik kom?'

- 'Als ge toch niet altijd zoo kinderachtig waart! Gij zijt vrij, hoeft aan niets te denken dan aan u te amuseeren... maar ik moet weeral naar het gareel... een leven als een vigilantpaard... en wat vooruitzicht! Ik kan toch niet leven zonder iets te doen... Gij hebt het gemakkelijk...'

- 'Ach, hou toch op, ik voel het dieper dan gij zelf - en gij herinnert er mij altijd aan, dat ik niets kan doen voor u... Maar, waarom maakt ge u zoo mooi? Dat is toch voor mij niet... Ge moet zeker aan iemand bevallen?...'

- 'En als dat nu eens was?' Zij keerde zich half tot hem, met spottend lachje.

- 'Na, des te beter! Dan kunt ge mij over boord werpen... Want, wat kan ik wel voor u zijn...?'

- 'Dat zegt ge al honderd maal... maar ik wil u immers tot niets dwingen? Wilt gij niet komen, blijf weg.'

- 'Wie spreekt dáârvan?'

Hij voelde, dat het hooge woord moest gaan vallen, en hij werd bang, dat het zoo spoedig gaan zou... eerst nog wat pijn... voor hem en voor haar... en dan.

Hij naderde haar, met een gezicht dat hij koud poogde te doen schijnen, maar inwendig voelde hij een stille zacht-smeltende pijn, die hem langzaam doorweekte. Hij raakte haar arm, en wilde haar hand grijpen.

‘Elly... zeg eens...’

- ‘Laat me los.’

- ‘Hè!... wat is er?’ stakte hij. ‘Ge zoudt zeggen, dat ge een hekel aan me hebt?’

Zij haalde de schouders op en viel weer in haar zwijgen.

‘O maar,’ barstte hij eensklaps los, ‘zoo'n leven kan ik niet langer volhouden.

Overal zie ik booze donkere gezichten. Thuis niets dan wrok en triestige verwijtende oogen. En wanneer ik hier kom...’

- ‘Verwijten? En dat alles om mij, niet waar? Hewel, loop naar uw pensioonaat terug, gelijk gij 't zelf noemt. Ga klamp u vast aan de rokken van uw mama, speel piano met uw zuster... dan zullen ze u glimlachjes toesturen en dan zult ge tevreden zijn. Bah! gij zijt geen man! Op u is niet te bouwen...’

- ‘Gij zoudt misschien willen, dat ik met u zou vertrekken... viool gaan spelen in de koffiehuisen... la vie de bohême... en zingen of zoo iets...’

- ‘Och, ik merk het al lang; eeuwig en altijd klaagt ge, ik hoor van u niets dan onaangename dingen - ge wilt er een eind aan maken, niet waar? Nu, goed - ik zal u niet tegenhouden...’

- ‘Wat komt gij daar altijd op terug? Heb ik zoo iets gezegd?’

- ‘Maar *ik, ik* kan 't niet langer zoo uithouden, hoort ge? Ik moet u heelemaal hebben, of in 't geheel niet!... Ieder dag is er één; word ik eenmaal

dertig, dan laat ge me lopen - maar ik zal 't u niet moeilijk maken - zeg gerust aan uw mama en aan uw liefvallig zustertje, dat *ik* er geen schuld aan heb als gij hier komt... Ja, eigenlijk ben ik wel eens nieuwsgierig te weten wat ze bij u thuis van mij zooal zeggen - niet veel goeds, dat kan ik denken - ik verleid u, ik slorp u op, ben de schuld dat gij verloren gaat... toe zeg het maar!

- 'Zij kennen u niet, Elly. En denkt ge dat ik met hen over u spreek?'

- 'Ja maar zij hebben het over mij... hebt ge daarvan nog niets gemerkt?'

- 't Is toch natuurlijk van die menschen, die van 't leven niets afweten buiten wat dan er binnen de muren van hun kamer gebeurt, dat zij onze verhouding raar vinden...'

- 'Nu, raar..., hoor eens, raar vind ik ze ook, hoor! Och, heel die geschiedenis weegt me zwaar. Beter dat we elkaar nooit hadden ontmoet...'

- 'Hebt ge iemand op 't oog?' vroeg hij, nuchter.

- 'Misschien wel,' schampte zij.

Hij schokschouderde, ongeloovig, en begon op en neer te wandelen. Onwillekeurig viel zijn oog op een fluweelen zakje, dat in een rommel van allerlei voorwerpen op de kast lag; daartusschen lag een toegevouwen papier, hij nam het en zonder nadenken bekeek hij den inhoud. Maar zij sprong op hem toe, ontrukte het hem ijlings, en ver-

scheurde het. Hij had, vluchtig, maar duidelijk, een naam gelezen: 'William...' Een certificaat van een matroos... Het schemerde hem voor de oogen. Het was dus geen gekheid? Zij jokte niet, 't was niet een dier gewone krakeeltjes zooals zij er honderd gehad hadden, welke telkens door verzoening en heviger wellust gevolgd werden. Een derde, tusschen hem en haar. Allerlei tegenstrijdige gedachten warrelden door zijn geest. De eerste was een. schrijnend wee, om miskenning, ontrouw, bedrog - zij had nooit van hem gehouden. Zou zij reeds...? Neen dat ware om te sterven. Moest hij zóó eindigen, die naïeve liefdedroom, zijn eerste begoocheling, die over zijn jeugd beslist had, die over zijn heele jonge leven een donkere schaduw had geworpen? En toch, - als 't nu eens zóó was - welk recht had hij zich te verzetten tegen een van zelf gekomen scheuring?... 't Was misschien de redding die opdaagde in de verte... Wellicht iemand die de vader van haar kind wilde worden, die geen jeugd weg te werpen had, geen ideaal te bereiken, geen talent, geen toekomst... Dat alles had hij in één enkel moment doorvoeld; deed hij niet best zich nu maar voor altijd te verwijderen?... was zijn rol niet uitgespeeld?... hun levens voor eeuwig van elkaar gescheiden? ...

Hij zag haar aan en kwam weder tot het besef van den toestand. Een drang om méér te weten dreef hem, en zijn ontroering onder een sceptisch

lachje verbergend, murmelde hij onverschillig:

‘William... William - de Veroveraar?’

Zij ook lachte, als verborg zij iets.

‘Neen, dat is een verovering van mij’, antwoordde zij. ‘Een huwelijksaanvraag.’

- ‘Toe maar. Mag ik feliciteeren? En wanneer?’

- ‘Zoodra mogelijk. Ik ga weg van hier...’

- ‘Gij gaat weg?... Elly, spot niet, bid ik u. Is er iets van heel die malle historie?’

- ‘Iets - en niets...’

Zij scheen zich te bedenken. Een innigheid lichtte uit haar oogen, en vertrouwelijk als iemand die om raad vraagt, terwijl zij naast hem kwam staan en haar armen op zijn schouder leunde, vroeg ze:

‘Hoor eens, Richard... wat denkt gij ervan? Kunt gij me iets beloven?...’

- ‘Wat dan?’

- ‘Ge weet wel wat ik bedoel. Luister. Ik wil u niets opdringen. Zeg me alleen eerlijk, uit den grond van uw hart, kunt gij geheel voor mij zijn...?’

- ‘Maar ge weet toch dat ik dit ben...’

- ‘Neen, anders - begrijp me toch. Het is zoo gek, dat ik u dat vragen moet.’

Haar stem vleide nu in zijn ooren, streelend en buigzaam, of zij hem kuste in zijn ziel.

‘Ach, ik was toch zoo gaarne altijd altijd met u gebleven...’

- ‘En waarom zoudt ge niet?...’ fluisterde hij,

overmand, terwijl een onbegrijpelijke zwakheid zijn hart vermurwde. Zijn schoon plan, zijn krachtdadig besluit voelde hij langzaam wegzinken. En hij bekeek haar met weke minnende oogen, zij drong zich tegen hem aan, hun woorden werden fluisteringen, haar warme adem luwde langs zijn wangen; het werd hem zoo weldadig in de borst.

‘Ach’, zuchtte hij, ‘en zoo zweeft men altijd tusschen hemel en aarde... en zoo weet men nooit wat men doen moet... Als ik u maar niet lief had...’

- ‘Elly’, smeekte hij, ‘blijf aan mij...’

- ‘Richard, mijn man... zijt ge mijn man, ja?... Zeg ja... zeg het...’

Zij zoenden elkaar. Met langzame teugen dronk hij aan haar lippen en voor hem bestond geen werkelijkheid meer. Alles, alles deed zij hem vergeten... al dat nare, al dat vijandelijke, en... dat zij toch eenmaal van elkaar moesten... moesten...

Het was nu geheel donker geworden in de kamer.

‘Kom, ik moet gaan...’, sprak Elly opeens rechtspringend, als ontwaakte zij.

- ‘Neen, blijf’, sprak hij koortsig; ‘Elly, mijn lief, mijn vrouw... blijf... ga niet heen van avond - blijf tehuis, zeg ik u...’

Zij keek hem met haar troeblante zeegrijze oogen aan, met een zweem van medelijden, vermengd met een droefheid als van een oudere zuster.

‘Och, als ge maar niet zoo'n jonge dweper waart... Ik zou wel op u wachten... o, ik weet dat ik altijd

aan u zou zijn... uw alles... Eens zult ge een meisje ontmoeten', sprak zij zacht, en in die donkere kamer klonk hem haar stem bijna als prophetisch; 'en die zult ge zóó beminnen, dat gij alles zult kunnen offeren voor haar... Gij zijt nog zoo jong... En ik... ik word oud, ik voel het... neen, gij begrijpt dat niet... Ach, gekheid! heel, die geschiedenis is gekheid!'

- 'Elly', riep hij, als uitzinnig van weelde en verdriet, 'spreek niet van een andere! Nooit, nooit iemand anders dan gij! Ik heb u zóóveel gegeven, dat er voor de anderen niets meer overblijft. Ik heb u dat al zoo menigmaal gezeid. Gij zijt mijn hee! buiten u is de wereld mij leêg - zonder u kan ik niet ademen!...'

- 'O als ge maar niet zoo'n dweper waart... Maar men moet u gelooven, omdat men u gaarne gelooft...'

Zij richtte zich op. Hij zag haar vertwijfeld aan. 'Ik moet gaan...'

- 'Blijf!'

- 'Neen, ik moet...'

- 'Blijf voor één avond - blijf!'

- 'Neen'.

Zij legde het kind te bed en kleepte zich spoedig aan. Hij vroeg niet meer. Samen daalden zij de trap af.

Beneden stond Madame Matthijssen. Elly verzocht haar naar 't kind te willen omzien, terwijl zij weg was.

‘Ha, madammeken, ge gaat uit met meneer - dat is goed - proffeteer er maar van terwijl ge jong zijt! *Wij* moeten nog tot twaalf uren werken. Almaar wasschen en plasschen. Maar gijlie zijt jong en gelukkig - gij hebt gelijk... Wat een aardig paarke! Als ik er aan denk... toen meneer hier voor den eersten keer kwam... weet ge 't nog? en altijd zoo blij, zoo goed gezind - o ge zijt twee deugenietjes! - Het kleintje? ja madammeken, Sylvieke zal er naar kijken - zij niet ongerust, madame!... Bonsoir, madame! bonsoir, mesieu! Wij moeten werken... voor het kostje, verstaat ge? Amuseert u wel, ge zijt maar éénen keer jong...’

‘Foei, wat is dat wijf smerig vriendelijk!’ zei Richard, toen zij haar ontvlucht waren en, arm aan arm, over de straat gingen.

- ‘Zwijg’, antwoordde Elly, ‘ik zal u vertellen, waarom. Zij heeft mij dezen morgen laten hooren, dat ze mijn kamer voor vijf francs meer kon verhuren - en nu zou ze willen opslaan...’

- ‘Ha, daarom was ik van zoo'n goede rijke familie!’ zei Richard.

Zij gingen door de luidruchtige straat in het schoone avondweder. Zij waren stil en aangedaan, als was het de laatste maal dat zij samen waren. Weldra nam Elly afscheid. Hij liet haar gaan, zonder nog aan het gesprek te herinneren, waar zij heel hun leven in omgewoeld hadden.

Richard dwaalde nog eenigen tijd in mijmering

langs de straten. Hij was moê. Tehuis sloot hij zich op in zijn kamer. Hij had gezegd, dat hij haar zou komen afhalen in den nacht in de nabijheid van de taverne... Zou hij gaan? Waartoe nog noodig? Zijn twijfel en zijn verdriet om zijn eigen willoosheid waren weder teruggekeerd.

Hij wierp zich op zijn bed, greep het oorkussen vast en verborg er zijn gelaat in, als wilde hij zich voor zich zelf verbergen. O diep in hem - die brandende begeerte naar haar! En... het vaste besluit van daar straks... en dat andere... een mogelijke redding uit al dit twijfelachtige gedoe!... Maar die scheiding viel toch zoo zwaar... Nog éénmaal, nog éénmaal ..., peinsde hij, en dan is de droom uitgedroomd...

Hij lag op zijn bed. Het venster stond open. De maan hing in de lucht als een weeke bleek-gouden appel. In de verte floten de treinen... dat deed hem nog dieper zijn eenzaamheid, zijn verlatenheid voelen. Ach, alles zoo kalm, zoo helder daarbuiten... een liefdenacht...

De schepen loeiden ver op het water, als een vaarwel - zijn ziel ging meê, ver weg... Zich laten drijven, zich laten gaan lijdzaam met het glijdende water...

‘Onmachtige!’ klonk het opeens in hem.

Neen, neen, hij ging niet - het moest nu maar uit zijn - hij ging niet meer...

V

Toen Elly het lokaal binnentrad, zat daar reeds de oude Classen, die haar met gulzige blikken betuurde. De oude heer, die ergens boekhouder was op een handelskantoor in den omtrek, was sedert eenigen tijd een bestendige gast geworden; wat hem eigenlijk daarheen trok wist niemand. Hij had een buitengewone vriendschap gesloten met den Duitschen patroon, dien hij duchtig trakteerde, en in wiens breeden boezem hij zijn gewone klachten, van zijn verlatenheid en zijn liefdeloos leven, kon uitstorten.

‘Gij moest een jong knap vrouwke nemen, Herr Classen, dat zou u wat opfleuren’, had de baas gemoedelijk gezeid tot den grijsaard, die altijd meesmuilend aan zijn snor zat te plukken en klaagde.

‘Ach - was!... op mijn ouderdom... ich bin ein man von jaren, weiste!... und doch! und doch!...’ fluisterde hij opeens, met schitterende oogen die Elly angstig beloerden: ‘dâár, als Fräulein wou...

De baas verwijderde zich dom lachend, terwijl hij zijn groote ronde brilglazen poetste, en Elly was nu met den ouden alleen. Classen had een hooge kleur gekregen en scheen vreeselijk opgewonden.

‘Fräulein, bitte bitte... wollen Se gefälligt...’

Zij naderde, bevreemd. En hij begon haar, nogmaals, als ware het iets geheel nieuws, heel het rampzalige avontuur van zijn leven te vertellen: de

dood van zijn vrouw, en nu hij héel alleen... en zijn behoefte aan 'Liebe... Liebe...', hij kon zoo niet langer leven - wat doen? hertrouwen? met vertwijfelde gebaren en schouderophalingen beduidde hij haar, dat hij dit belachelijk, onmogelijk vond. 'Aber... aber...' - hoe geniepig klonk die 'aber' - 'aber eine gute Freundin... ja... ja... gute Freundin, weiste' - dat ontbrak hem! En eer zij er zich aan verwachtte, greep hij plotseling haar twee handen vast, trok ze tegen zijn borst en vroeg haastig: 'zoudt gij bij mij willen komen?... ich habe eine kamer... fein möblirt, was!'

Elly bekeek hem, als versteend. Zij antwoordde hem, beschaamd, dat zij hem niet begreep, en toen hij wou herbeginnen, opeens met waardigheid om hem verder aandringen te sparen, dat hij aan een verkeerd adres was. Waarop de oude, met de armen in de lucht, meer dan ooit weeklaagde - ditmaal op een definitieven toon:

'Nein! ich bin nich glücklich! noch lange nich glücklich!'

Hij bleef daar nog een tijd zitten morren in zijn eigen, kuchend zag hij haar na, dan weer bekeek hij stumperig zijn glas, zuchtte eindelijk een zwaren zucht, groette diep en plechtig met den hoogen hoed met rouwkrep, en vertrok. Hij vertrok, als een gebroken man, die de laatste hoop laat varen, die zijn eeuwig heil heeft verbeurd...

Elly zette zich in een hoek en begon na te pein-

zen. Zij voelde zich diep terneergeslagen. Zij had eerst verontwaardiging gevoeld om de brutale vraag van den ouden gek, maar nu moest zij er pijnlijk om glimlachen. De belediging voelde zij niet meer - zij had reeds zooveel moeten hooren in dit armzalig bedrijf! - maar levendig stelde zij zich het kranke gemoed van dien man voor. Wat was het leven toch een treurig ding: overal gebroken zielen, hunkerend naar wat geluk dat zij nooit vinden zouden - zij lieten zich drijven, willoos; - 't was als een zee waar ontredderde schepen, het worstelen moê, langzaam in de baren wegzinken of als wrakken aan het strand spoelen...

Hier een dwaze grijsaard, haast tot kindschheid vervallen, door grove wellustige hersenschimmen gekweld; ginds een jonge phantast, blind voor de barre werkelijkheid, sentimenteel en besluiteloos, tot niets anders bekwaam dan tot wat fantaseeren, droomen en dwepen, een onrijpe geest die in de driften verwaterde en verslapte; eindelijk een soort vagebond, een Vliegende Hollander, geplaagd met een ziekelijk heimwee, met een verlangen naar hij wist niet wat - al zielen zonder stevigheid, menschen zonder daadkracht - en zij zelve, misschien de armste van allen, alleen, tegenover een vijandige samenleving die haar uitstootte, die haar het beetje rust en vrede misgunde waar zij toch eenig recht op meende te hebben na al de stormen van haar jong leven.

Het lag daar vóór haar, dit leven, als een veelbewogen drama. Ouderloos op haar veertiende jaar, werd zij in de wildernis van het groote stadsleven geworpen - zij woonde bij een oudere zuster in Berlijn - op zekeren dag had een man haar opgemerkt, die man, aan wien zij niet denken kon zonder wrok, hij de schuld van alles, en, dien zij toch lief had gehad, omdat hij de eerste was. Nóg een die niet kón - hij was getrouwd, wat zij eerst later vernam. Eenige jaren lang was de onmogelijke verhouding gerekt geworden - dank zij het kind - dan was zijn plotselinge dood gekomen, zijn zelfmoord, of hoe was 't gegaan? het was alles zoo duister geweest - en toen was zij gegaan met haar kind, ver weg uit dit land van verdriet, haar vaderland.

Daarna de kennismaking met den jongen man. Zij was reeds lang ontnuchterd, niet meer vatbaar voor jongemeisjes-begoochelingen. Maar de passies waren in haar niet uitgedoofd en hij had alle hoop in haar opnieuw doen opvlammen. O nog eens geheel lief te hebben, zich geheel en al te geven, aan een man die sterk genoeg zou wezen haar op te heffen, te koesteren en te doen herbloeien - een nieuw leven! Maar 't mocht niet zijn. Dat eerste gevoel was weg en kwam nooit weer terug; 't was haar of zij thans schier meer voelde als een moeder dan als een minnares, en in haar hartstocht mengde zich een zeker verwonderd medelijden om dat onbe-

suisd zich opofferende jonge leven. Zij had beproefd tot hem op te zien als tot een meerdere, maar het kon niet; hij was voor haar altijd min of meer een niet geheel ontnuchterde jongen, die maar scheen te handelen in een onbewuste vlaag, als moest het spoedig eindigen. Toch was hij haar lief, en, had hij slechts gewild, de tijd had hen wellicht nauwer verbonden, hem meer tot een man, haar meer tot zijn vrouw gemaakt. Maar zij had van eerst af het onbepaalde, het tijdelijke van hun verhouding gevoeld...

Zij besepte, dat zij geen eischen meer stellen mocht en zich alle hoop moest ontzeggen op een wezenlijk geluk. Mocht zij zich niet nog verheugen misschien, dat die vreemde kerel zich tot haar neerboog, die matroos met zijn dwaas gezicht, zijn vluchtende oogen als van een zwervenden hond - o was het dan zoover gekomen, dat alléén nog zóo een geheel vertwijfelde en vereenzaamde, een ziel op den dompel, met haar wou samengaan! moest zij zich eindelijk vergenoegen met een dier havelooze twijfelachtige kerels zooals zij er zoo dikwijls met afgrijzen had zien voorbij strompelen wanneer zij van het lokaal naar huis keerde langs de donkere nachtstraten?

Zij herinnerde zich plotseling zijn smeekend oog, dat als bad om deernis, toen zij hem den vorigen avond dat had bekend van het kind... Zijn afkeer was duidelijk geweest, maar daarna zijn zonderlinge oogen die haar opeens medelijdend aan-

staarden, en heel zijn doen als van iemand die iets inslikt, die over iets heenstapt... Hij ook had dus bezwaren! Dat kind was ook voor hem een hinderpaal. Zoo zou het altijd zijn: dat zichtbare teeken van haar verleden sleepte zij steeds achterna. Dat revolteerde, kwetste haar, en in haar vage hoop mengde zich een wrok om de pijn van dat oogenblik, om den twijfel die maar één enkele seconde in zijn oog te lezen was geweest. Maar zij had al zooveel ervaren, zij moest gedwee zijn, buigen...

Zou hij zelf, hij, de zwerver, zich te hoog achten voor haar, omdat...? Het wilde niet uit haar gedachte weg, en zij besloot nu hem hooghartig te ontvangen. Hij zou mogen bedelen om haar, die zelf een oneindig offer bracht; hij zou haar slaaf, haar hond moeten zijn - anders wilde zij hem niet.

Maar zou hij nog wel komen? Zij had hem zoo weinig hoop gegeven. Opeens werd zij er blijde om, en dan weer droef. Hoe ging het toch afloopen? Ongeduldig begon zij heen en weer te loopen in de zaal, nu en dan een blik werpend in den spiegel. Zij bezag zichzelf met een droef lachje, en dacht: 'ik verwacht mijn bruidegom! God, God, is het mogelijk!' En zij streek haar lokken achter haar ooren en plooidde haar borststrik netjes recht. Haar oogen blonken vurig en zij voelde haar hart onstuimig kloppen.

VI

De deur ging open. Zij verbleekte en 't was of haar harteklop plotseling stil hield. Een verdoofde kreet ontsnapte haar. Zij had gemeend Richard te herkennen, maar een verre gelijkenis had haar bedrogen. Het had haar een zenuwschok gegeven en zij beefde als zij tot den heer trad en hem het gevraagde glas bier bestelde. Het was een onbekende, dien zij hier voor de eerste maal zag; aandachtig keek hij haar aan achter zijn nijpbril en probeerde een spoedig afgebroken gesprek. De mogelijkheid, dat Richard ook komen kon, hij die nooit een voet in dit huis gezet had, vervulde haar met angst. Zij herinnerde zich hun afspraak en het was een nieuwe kwelling. Hoe zou de nacht toch aflopen?

Zij keek zijdelings den heer aan die in een notitie-boekje schreef en vroeg zich af waarom hij dit deed. Zij martelde haar geest met allerlei veronderstellingen, en wilde hem schertsend vragen of hij een schrijver was die hier studies kwam maken - toen de deur openging en Breede binnentrad. Zij gebaarde of zij hem niet zag en ging eerst achter het buffet staan. Opeens geschiedde er iets vreemds in haar; zij voelde zich verbazend kalm; 't was of haar spanning een hoogtepunt had bereikt, waar deze zich bevredigd kon oplossen.

Eindelijk ging zij tot hem. Zij groette hem koud

beleefd en bleef vóór de tafel rechtstaan. Zijn gelaat was thans met een gele kleur overtogen en ziek stonden zijn oogen. Hij had zich anders schoon gemaakt: hij stak in zijn blauw Zondagsch pak, dat hem het voorkomen gaf van een al te grooten schooljongen die uit zijn kleeren groeit; zijn broek was iets te kort, zijn zeer kort jasje spande om zijn lijf; aan zijn hals hing een splinternieuw bebloemd goud-geel sjerpje; een vilten zwarten hoed met zeer breede randen beschaduwde zijn trekken; hij zag er nu nog zeldzamer en linkscher uit.

Hij durfde haar niet aanspreken, en zij had hem reeds verscheidene vragen gesteld, over het weêr, en hoe het nu met zijn gezondheid was, wat of hem toch mankeerde, en zij was uitgepraat. Liefst had zij hem daar laten zitten; maar, als overwon hij zijn schuchterheid, wenkte hij haar en vroeg, met een oogopslag die haar dreigend toescheen:

‘Wel, Elly, hebt gij nagedacht?’

Zij werd bloedrood; haar naam in zijn mond deed haar aan als een lichamelijke aanraking, die haar schier huiveren deed; zij keek eerst een anderen kant uit, en ging zitten over hem, met den rug naar den vreemden heer. Zijn oogen verslonden haar.

‘Ja’, antwoordde zij toen zacht.

Hij durfde er niet dadelijk verder op in te gaan en begon zonder overgang over iets anders:

‘Ge merkt zeker aan me, dat ik ziek ben. Ze hebben me gezegd, dat ik naar 't gasthuis moet om me

te laten verplegen.’

Zij herademde en, om iets te zeggen, vroeg zij, of die whisky hem geen kwaad deed.

‘Ik weet niet’, zeide hij, terwijl een kramp hem deed grijnzen. ‘t Is het geel; het is niet erg; t kan wel twee of drie weken duren. Maar intusschen is mijn schip vertrokken...’

- ‘En wat gaat ge dan doen?’

- ‘Dat hangt er van af... wat gij mij antwoorden zult... Ik heb geld om eenigen tijd te leven. Ik kan een ander schip vinden... Maar, kunt gij mij iets zeggen?... Ik heb zooveel aan u gedacht, Elly. Gij zoudt mij gelukkig kunnen maken... Waarom wilt ge niet?’

- ‘Ik zeg niet dat ik niet wil. Maar we kennen elkander nog zoo weinig...’

- ‘Ik zal voor u werken - ge zult weg zijn uit dit leven - binnen drie of vier maanden kom ik u halen - gij woont bij mijn moeder in Kopenhagen - wilt ge?’

- ‘Daar ben ik juist bang voor. Wat zal uw moeder zeggen? Is het haar wel, dat ik een kind heb?...’

- ‘O ja, dat kind...’

Hij keek donker; wederom glom in zijn oog de verdrietige uitdrukking, nu, meende zij, met een hatenden en jaloerschen glans. Dat was hij zeker vergeten. Op dit oogenblik voelde zij een oneindig misprijzen voor hem; maar zij bedwong zich, hem afwachtend.

‘En de vader?’ herhaalde hij wederom, dof.

- ‘Zei ik u dat niet reeds?’ gaf zij nijdig ten antwoord.

- ‘Ja... ja... ik vergat...’

Zij deed als wilde zij opstaan.

‘Nu, uw kind kan immers heel goed bij u blijven...’

Zij glimlachte verachtelijk.

‘Ge begrijpt toch één ding, niet waar, - als ik met u trouw, dan wordt *mijn* kind...
uw kind - gij moet het aannemen...’

Hij keek haar wantrouwig aan. En als instinctmatig:

‘Neen, neen, dat niet... Na... en waarom dan?’

Zij werd rood tot in den hals. Zij stond op, de woede was haar tot in de keel gestegen.

‘Hoe durft ge vragen?’ siste zij, met bliksemende oogen. ‘Hoor eens, ik neem niet aan.’

Hij dronk met één teug zijn glas leêg. Zij was niet weggegaan, maar keerde zich af.

‘Wees niet verstoord’, stamelde hij. ‘Gij begrijpt dat niet... maar ik heb nooit een vrouw liefgehad... gij zijt de eerste vrouw die ik begeer...’

Versmadend vielen haar blikken op hem. Alsof het een groote eer was door hem uitverkoren te worden!

‘Ik kan de gedachte niet verdragen dat gij ook met een anderen...’

- ‘Maar hij is dood!’ riep zij. ‘t Is goed...’

als gij zoo jaloersch zijt, is het beter niet te beginnen. Gij zult het kind aannemen, of ik weiger.'

- 'Ik zal het doen', antwoordde hij, gedwee.

Zij naderde weer zacht tot hem, de versmadende plooi was weg, maar inwendig woelde nog een wrok in haar, omdat zij hem dat had moeten afdwingen. Had zij hem gevraagd?

'Moeder zal toestemmen - ik zal haar doen begrijpen... en, gaat het niet, dan maar alleen wonen... 't zal zich wel schikken...'

Breede zag het oog van den vreemden heer met den nijpbril op haar gericht, en hij vroeg plotseling, met dezelfde wantrouwige uitdrukking:

'Wie is dat?'

- 'Ik ken hem niet.'

Hij wierp een uitdagenden blik naar den heer, die steeds door zijn bril naar hen getuurd had; kort daarop dronk deze zijn glas leeg en vertrok, schuw groetend.

Andere lieden waren binnengekomen. Zij moest ze bedienen. De oogen van den matroos verlieten haar geen oogenblik. Wat was zij toch een heerlijk wezen! Als zij over hem zat voelde hij zich als een beer, een woest dier, dat zij temde. In het voorbijgaan wierp zij hem een blik toe, die hem deed sidderen van genot. O die slanke leden te omvatten, haar altijd aan zich te weten, hij zou nu beseffen waarvoor hij leefde, geen heimwee meer kennen - zij zou hem een begeerlijk tehuis geven, hij zou haar

aanbidden, vereeren als een heilige... Maar zou zij van hem kunnen houden? Terwijl hij op zee zwalpte, zou zij niet ontrouw zijn? Daar wou hij niet aan denken - zijn eigen gevoel overweldigde hem zoo geheel, dat het hem schier onverschillig werd, of zij van hem hield of niet. Hij had wel een vaag vermoeden, dat indien zij hem nemen wilde, het was omdat hij iets door de vingers zag... dat kind, en wie weet welk verleden... maar neen - wat ging hem haar verleden aan? - en hij zelf dan? Hij hield van haar, en dat was voldoende...

Elly zette zich weder bij hem en zag zijn eeltige handen die op de tafel lagen. Hij was grof en sterk gebouwd en dadelijk boezemde hij haar 't besef in van een fysieke overmacht die haar beheerschen kon. Maar zijn gezicht, het stompe, zegde haar ook, dat zij hem door haar verstand bemeesterde, en dat zij die zware lompe handen en dat groote lijf besturen zou en er zich niet door laten onderjucken.

Toch voelde zij een zekere vrees voor hem. Zijn oogen vluchtten altijd weg, er was soms iets zoo pijnlijk gegeneerd in al zijn doen, dat 't was of iets hem op het geweten drukte. Wie weet of hij geen misdadiger was? Maar zijn naïef gezicht sloot die verdenking uit. Neen, die lompe handen hadden nooit gedaan dan touwen gezeuld en zware gewichten getorst; die handen gingen nu werken voor haar en haar kind. Haar kind! Zij verbeeldde

zich opeens, dat het hem nu 'vader' ging noemen en dat leek haar zoo vreemd, zoo nieuw, zoo gek, en toch klonk het schoon door hare ziel; het was de herleving, de herstelling in haar verhouding tot de menschen. Zij zou nu vrijer 't hoofd opheffen, eindelijk tot die rust en dien vrede komen waar ze zoo lang om gesnakt had...

Het werd laat. Zij bedacht dat Richard haar thans wellicht reeds buiten wachtte. Zij trachtte den matroos nu te doen weggaan.

'Ik moest u nog wat zeggen... maar dat gaat hier zoo moeilijk', sprak hij, verlegen.

- 'Wat is het?' vroeg zij angstig.

- 'Kan ik met u niet gaan, naar uw huis?...'

- 'Wat zegt ge daar?'

- 'Ik meen', verbeterde hij snel, 'u tot aan uw woning geleiden - ik zou u onderweg nog iets moeten zeggen en afscheid van u nemen vóór ik naar het gasthuis ga, morgen...'

- 'Kan dat hier niet?...'

- 'Neen, ik heb iets bijzonders te zeggen...'

Haar nieuwsgierigheid werd geprikkeld; haastig overlegde zij. Hij zou haar ergens kunnen wachten, zij zouden kunnen naar huis keeren langs een weg waar Richard hen niet zou ontmoeten...

'Wacht mij aan de brug van het dok', fluisterde zij.

Hij drukte haar hand als om ze te pletten en zag haar dankbaar aan, als bewees zij hem een weldaad.

Hij kon geen woord spreken. Zij beefde van angst. Hij merkte niets en voelde alleen, dat hij gelukkig was.

Toen hij weg was liep zij in huis, kwam weer terug en wist niet hoe zij 't had. Zou het dan toch waar zijn, dat alles ging omgeworpen worden in haar leven? Zij ging ver weg gaan, ver van alles wat zij beleefd had, ver van Richard, in de wijde raadselachtige oneindigheid...

Een weemoed zonk in haar bij het herdenken van heel dat verleden. Zij bezag het uurwerk; het was nog geen twee uur. Zij kleepte zich aan en verliet het café. De maan was gelukkig achter wolken verscholen. Aan gindschen boulevard, met zijn spichtige armzalige boompjes die in den donkere nog donkerder vlekken wierpen, moest nu Richard staan. Steels sloop zij langs de gevels der huizen naar het dok toe. Zij had niemand gezien. Eenmaal aan de puinen van het afgebrande stapelhuis gekomen, ademde zij vrijer; hier was het heel donker en men zou haar niet herkennen. Rechts lagen de schepen, grootscher nog in het duister, met de hemelhooge masten, alles stil, stil... Op de brug stond een man. Zij aarzelde voort te gaan. Hij kwam op haar af. Zij herkende hem. 't Was de matroos.

Zij begroetten elkaar met een handdruk. Een uur lang had hij gestaan, vergaand van ongeduld. Zij keek nog eenige malen om, maar ze ontwaarde niemand...

‘Snel’, fluisterde zij, ‘laat ons snel voortgaan...

Zonder zich af te vragen waarom, gehoorzaamde hij. En alsof de nacht hen dwong stil te spreken, was hun gesprek één gefluister. Hij leidde haar langs zijn schip en toonde haar langswaar men tot zijn slaapkooi ging en vertelde wat hij geheele dagen gedaan had, geschilderd en getimmerd, en zij liepen immer door, tot zij aan het einde van den boulevard kwamen aan het goederenstation waar een doodsche stilte heerschte. Onder de boomen zagen zij hier en daar, scheef en roerloos, een man op een bank zitten slapen en zeer ver floot nog een late trein.

‘Morgen zal ik in het gasthuis zijn... wij zien elkaar niet vóór een paar weken terug... langer misschien...’, zei Breede.

- ‘Ge moet u laten genezen en ge moogt vooral niet meer zoo drinken’, sprak zij, als iemand die voelt dat hij bevelen mag.

- ‘Ik zal het laten’, antwoordde hij gedwee... ‘Kan ik bij u aan huis komen?’ vroeg hij.

- ‘Neen, neen, dat moogt ge nooit meer vragen. Dat gaat niet. Ge moogt ook nooit voorbijkomen, nooit, hoort ge, en zelfs niet schrijven.’

- ‘Maar waarom toch?...

- ‘t Is beter zóo. De vrouw waar ik woon heeft zoo'n argwaan - men zou er over praten...’

Hij drong niet aan. Zijn stem klonk altijd onderdanig als van een gehoorzamen jongen.

‘Als ik uit het gasthuis kom zal ik het u laten weten... Waar moet ik den brief zenden?’

‘- Zend hem maar naar het café. Of posterestante...’

Zij liepen langs allerlei zijstraten, langs de donkere huizen, waar men op de bovenverdiepingen achter de gordijnen licht zag schemeren.

‘Nu moet ge gaan. Ginds woon ik, maar volg me niet. Gij hadt mij iets te zeggen?’

‘Ja...’ en hij tastte in zijn zak en haalde een doosje te voorschijn. ‘Ik heb in de stad rondgelopen en iets voor u gekocht.’

Hij toonde haar een ring.

‘Mijn naamletters staan erin gegrift - wilt ge hem aannemen - en als een verlovingsring aanzien?’

Zij was ontroerd, en nam hem spoedig aan, vreezend dat hij nog meer ging zeggen.

‘Goed, ik neem hem aan - maar ga nu, ga nu...’

- ‘Elly, zoudt ge van me kunnen houden?’ stootte hij hijgend uit, met kort afgebroken driftige woorden, haar star beziende.

Zij kon zijn naam niet noemen. Lachend poogde zij hem te verwijderen; hij had haar arm gegrepen en zijn lippen naderden de hare. Zij ging het uitschreeuwen, maar plotseling had hij haar omvangen en zij voelde zijn heeten adem op haar mond. De reuk van alcohol en die natte knevels deden haar huiveren.

‘O ik houd van! u ik houd van u!’ stamelde hij. Zij kon zich niet losrukken, het was of hij haar geweld aandeed, het werd haar benauwd en zij zakte schier ineen. Zij deed een opperste poging om los te komen.

‘Elly, adieu! blijf mij trouw...’ riep hij, en liet haar gaan.

- ‘Adieu’, zuchtte zij, en wischte met haar zakdoek haar mond af.

Aan den hoek van de straat keerde zij zich om. In de verte zag zij de schim vergaan. Was hij dronken? of wat ging er met hem om? Zij griezelde van viesheid en wilde haastig wegloopen. Maar daar had hij zich omgewend en kwam haar weder na. Toen vluchtte zij in huis, luisterde angstig achter de deur of zij zijn stap in de straat hoorde komen. Weldra kwam het zware geluid van twee vernagelde schoenen opklinken op het gaanpad, het ging gelukkig voorbij, het verstierf langzamerhand. Toen steeg zij de trap op, grendelde de deur harer kamer dicht en zag dan haar kind, met open mond, de armen onder het lokkige hoofd, warm-rood in het bed liggen... Zij opende het doosje en bezag den ring: een zware gouden ring. Zij haalde hem er uit en... stak hem aan den vinger. Zij schudde het hoofd en haalde de schouders op. Spoedig deed zij hem af en sloot hem weg. Zij kleepte zich uit en legde zich te bed. Zij kon niet slapen. Zij stond weer op en opende de lade. Wederom haalde

zij het ding te voorschijn.

‘Vreemd toch’, sprak zij tot zich zelf, ‘denken dat ik nu verloofd ben... verloofd met...’

Toen dacht zij opeens weer aan Richard - o die stakkerd had zeker op haar gewacht - het greep haar ineens in 't hart als grievend leed, en zij voelde, dat zij hém tóch nog werkelijk liefhad - ja nu eerst wist zij het goed... ‘Richard... lieveling...’

‘Arme mensen, arme mensen dat we zijn!’ zuchtte zij, en haar kind in de armen pressend zoende zij het, dat het wakker schoot en aan 't drenzen sloeg.

‘t Is niets, *ik* ben het...’ suste zij.

Zoo zonk zij langzaam in slaap.

VII

Na een dierlijken slaap, zwaar als lood, in één trek door, werd William wakker. Hij voelde een ontzaglijke vermoeienis, en scherp kreeg hij de gewaarwording, dat hij eigenlijk nu eerst voor goed ziek was. Hij was te lui en te lusteloos om uit de kooi te springen en met een dof gekreun draaide hij zich op de andere zijde. Zijn oogen deden hem pijn telkens hij naar links of rechts keek, lam hingen zijn armen, al zijn gewrichten schenen als uit elkaar gerukt.

't Was hem of hij een gewichtige zaak te regelen had gehad die al zijn zenuwen had opgezweept, en hem rechtgehouden, hem tijdelijk zijn pijn doen vergeten. Als hij bedacht wat daar nu, als een niet te herdoene onherroepelijke gebeurtenis achter hem lag, verwonderde hij zich over de mogelijkheid ervan, twijfelde of hij zelf dat gedaan had. Zijn driftige omhelzing, en zoo lang en heftig spreken, dat was hem nog nooit overkomen. Maar nu had hij een zekerheid, hij bezat haar woord, zij had zijn ring aanvaard - nu was het tijd om aan zijn lijf te denken; hij rekte geeuwend zijn armen uit, tastte naar zijn weeë lenden en stond op. Werktuigelijk viel zijn oog op een spiegeltje, niet grooter dan een speelkaart, dat hij niet vijfmaal in het jaar bekeek. Hij schrikte als hij zijn doodsche waskleurige trekken gadesloeg. De menschen moesten hem

schuwen als een melaatsche. Het wit van zijn oogen was met een vreemd geel getint. Hij zou haar nu niet meer onder de oogen durven komen eer hij gezond was.

Dat hij genezen zou, daar was hij zeker van. Zonder al te groote pijn dacht hij aan de lange dagen dat hij alleen zou gaan liggen in het gasthuis in een zaal vol zieke menschen. Dit zware lichaam, dat nu zoo plat en ontzenuwd was, zou daar weer oprisschen. Een blijde lichtende streep aan zijn gezichteinder: door al zijn mismoedigheid heen zag hij iets glimmen, een hoop op een schoon gelukkig leven, en zij met hem...

Hij besteeg langzaam het steile laddertje dat naar den achterstevan leidde, en zag daar zijn kameraden die in hun Zondagskleeren stonden en hem lachend bezagen. Zij wisten dat hij vertrok en hij maakte het afscheid kort. Een enkel woord, en zij gingen voort met kouten en rooken alsof hij voor hen nooit bestaan had.

Met een klein pakje onder den arm, waar zijn goed in stak, strompelde hij naar de stad toe. In het dok was alles rustig, hier en daar wapperde een wimpel aan een mast. Hij keek om; ginds lag de Valdemar die zonder hem naar huis zou trekken; hij had een boodschap meegegeven voor zijn moeder opdat zij niet ongerust zou zijn. Van zijn geheim had hij geen woord verteld.

Op den boulevard bemerkte hij allerlei scheeps-

lieden die in een klein rood baksteen gebouw gingen. Het was de Skandinaafsche kerk. Hij las boven de poort het opschrift: 'Herren velsigne dan Indgang og din Udgang', het was als een woord van bemoediging persoonlijk tot hem zelf gericht. Hij trad binnen, want hij was altijd vroom geweest, al was het ook lang geleden dat hij een voet in de kerk gezet had. Het was er zoo gemoedelijk eenvoudig als in een groote zuivere schuur. De prediker was op den kansel geklommen; een slanke schoone man in een zwarte toog, met bezielde oogen in een bleek gezicht, dat deftig strak boven den geplooiden witten halskraag uitlichtte. Breede zag al dat volk neergezeten vóór hem, al die ruwe blonde zeemanskoppen, het blonde zijig zachte haar glad gestreken, met de uitstekende ooren naar links en rechts, struische nekken geplooid in rimpels lijk bersten, gebronsd van zon - en al die zware hoofden waren deemoedig neergebogen terwijl de prediker op plechtigen ingetogen toon, stijf rechtop, de oogen steil vóór zich met lange poozen tusschen elken volzin, het Vader-Ons voorbad. William keek peinzend rond: boven zijn hoofd de houten balken aan de zoldering; ginds het lage altaar waarboven een glasraam dat in schrille kleuren de Aanbidding der Wijzen voorstelde; een overgroote star zond gele stralen boven het groepje.

Een ander raam, links daarvan, verbeeldde een heilige dien hij erkende, den heiligen Olaf, met dat

vreemde beest aan zijn voet, een poedel met een menschekop, of wat was het ook weer?...

De geestelijke daalde van den stoel. Het orgel speelde een zachte melodie, een psalm. Het maakte hem soezerig en het herinnerde hem aan zijn jeugd. Uit de kelen der zeelieden begonnen aarzelend klanken op te stijgen; eenige kinderen voegden er hun wankelende galmpjes tusschen; vrouwenstemmen zacht als fluweel dreven nu en dan boven; de psalm gonsde door het tempeltje als een groot rustig water. Elke noot werd eerst door het orgel aangegeven, en in de kelen haperend en slepend schuchter nageprobeerd.

De koster, een oud man met een hoofd als een apostel, sprak eenige afscheidswaarden, en zonder gerucht, vol eerbied voor het huis, stond het volk op. Breede was een oogenblik zichzelf vergeten. Dwaas keek hij den stroom na, nam zijn pakje op en vertrok.

Buiten gekomen weigerden zijn beenen hem nog te dragen. Hij zou toch zoo ver niet te voet geraken. Aan een plein stonden rijtuigen, hij liet zich in een wagen vallen en reed naar het gasthuis, in een staat van verdooving, die een sluier trok tusschen de wereld en hem. Het kwam hem alleen voor of hij een pak wolken was; herinnering noch gedachte had hij.

Hij moest gaan liggen in een ruime ronde zaal, met langsheen den muur niets dan een rij bedden,

waarop door groote vensters een helder licht viel. Den eersten dag bleef hij bewusteloos liggen, zonder de kracht te hebben om waar te nemen wat om hem gebeurde. Hij lag daar nu op den rug uitgestrekt, het hoofd bleekgeel tegen het blanke oorkussen.

Den volgenden morgen keek hij rond. Links naast hem lag een man, mager als een geraamte, die gedurig benauwdheden had en hem met zijn verglaasde oogen altijd starlings aanstaarde. Aan de andere zijde, heel stil, een knaap met een doodsbleek gezichtje, die nooit een zucht noch een geluid gaf, als door het lijden bedwelmd, versuft. Verder in de zaal hoorde hij soms lachen en gedempte gesprekken. Er lag daar ook een neger, en de zieken uit de omliggende bedden vonden er genoeg in hem de eenige Vlaamsche woorden die hij kende te doen praten, als een papegaai. Aan een tafeltje naast een bed zaten eenige oude rheumatische kereltjes met de kaarten te spelen.

Nu en dan kwamen er lieden binnen om een bloedverwant te bezoeken. Dan was het een gebabbel en een gefluister aan de sponde van den zieke, en al die moede oogen in de bedden waren met gretigheid op die gezonde vreemde gezichten gericht. De zieken keken ze nijdig aan, wrevelig, als om hun die brutale gezondheid te verwijten, ofwel met spot omdat die bezoekers er zoo bedremmeld en onhandig uitzagen. Soms was 't een vrouw

met haar kinderen, die schuchter in de zaal traden, zich vastklampend aan moeders voorschoot; of een zware man, die met dreunende stappen voorbij de bedden ging, en terloops een nieuwsgierigen blik op de zieken wierp. Die stoet van bezoekers was een verzet in de eentonigheid, maar na korten tijd werd het een vermoeienis en de meeste zieken vielen in slaap.

Zoo waren reeds eenige dagen voorbij gegaan. William lag steeds op den rug uitgestrekt, en, uit den staat van verdooving ontwaakt, druilde hij en zag onbepaald door het venster naar de oneindige blauwe lucht, dacht er vagelijk over, wat alles daar-buiten gebeuren mocht. Dan viel zijn oog weer op den kleine naast hem, immer roerloos, doodsbleek en zonder een klacht - en op die lange rij witte bedden met die pijnlijke lichamen erin, en die ruizelende stilte van den namiddag nu...

Hij bedacht hoe hij hier in dit vreemde land, ver van alle bekenden, lag, en zou kortgeleden nog midden in zee! Hoe lang zou 't wel duren? Hij dacht plotseling aan Elly. Wat mocht zij nu doen? Hij wist niets, hij zou van haar niets hooren, hij moest geduld hebben. En hoe zou het tehuis zijn? Als moeder hem niet zag afkomen, wat zou zij zich verbeelden? Hij wou er maar niet aan denken.

Tegen den avond werden de zieken onrustig; als aan één kant van de zaal gehoest werd, voelde er een aan het andere eind een gekrevel in de keel

opkomen; het was het zoo pijnlijke half uur van de schemering; dan krochten en kniesden zij, nu en dan steeg een diepe zucht of een verveelde geeuw omhoog van een die niet slapen kon.

De dokter deed zijn laatste ronde; een jonge man met een rood, blij gezicht, altijd luimig te midden dier ellende waar men zoo spoedig aan went; hij tikte vertrouwelijk de zieken op den schouder, noemde ze bij hun voornamen, deed ze soms lachen, en ging dan, altijd even welgezind, weer weg.

Dagen en dagen ging dat zoo. Soms des avonds, bij somber weder, klonk het verre gebrom van een schip, of, als een noodkreet, het gegil der sirene. William hoorde het veel scherper dan al de anderen en hij stelde zich levendig dat alles voor - de mist op het water, en die seinen welke hij verstond - hoor, dit was 't vaarwel van een schip dat vertrok - of een signaal van aankomst, of om baan te ruimen.

Half ingesluimerd wilde hij soms opstaan, en in het want klimmen, de touwen losmaken - zij waren in volle zee - het schip waggelde en deinde met de baren, hij moest scheef geheld staan om in evenwicht te blijven - een groote baar sloeg over dek en veegde alles zuiver - aan de pompen! - opgelet, de commando's klonken kort en streng - en daar bewoog met groote rijzing en daling die eindelooze plas, met op de kammen der baren de smaragden phosphoorglanzen - en nu

en dan wipten zonderlinge groote visschen boven de oppervlakte... zij gingen aankomen - ginds aan wal stond zijn moeder, dat kleine vernepen grijs vrouwke - en zijn zusterje - en zij ook, Elly, en haar kind, 'zijn kind!...'

Hij werd wakker en bleef dommelig peinzen. Altijd de zee en altijd ook zij in zijn droomen.

De Valdemar moest nu zeker al vertrokken zijn, - zonder hem. En opeens dacht hij, dat nu een andere in zijn kooi zou liggen...

Allerlei havens spookten in zijn geest weder op en hij zelf kwam er steeds in voor, onrustig en dolende, als een die, door geheime machten gestuwd, altijd zoekt, zoekt en nooit vindt...

Zoo bevolkte hij met zijn droomen de eenzaamheid dier lange bange nachten.

Allengs voelde hij beterschap. De pijn in de lenden verminderde, zijn lusteloosheid week bij poozen. Soms kon hij met oneindige wellust denken aan het water en aan het heerlijke van daar te drijven en gedurig nieuwe dingen te zien.

Daags ging hij somwijlen in den tuin wat wandelen tusschen de andere kerstellenden, die in groepjes op en af gingen, kun hoofd met een witte muts gedekt.

Het werd hem blijde te moede als hij dacht aan de heerlijke dingen die hem weldra te wachten stonden - met wellust begon hij reeds te droomen van het uur dat hij Elly terug zou zien.

VIII

Na hun laatste gesprek had Richard zich eenige dagen niet laten zien. Elly kende reeds bij hem die donkere stemming welke regelmatig op zulk een onderhoud volgde en verontrustte er zich gewoonlijk niet te zeer over. Al die korte scheidingen, die mislukte pogingen om zich los te rukken, waren nochtans bitterder dan een beslissende scheuring, want telkens bleef er toch, diep in de ziel, een verdriet of een wrok hangen die hun leven vergalde.

Zou het ditmaal de laatste keer zijn? vroegen zij zich iedermaal, en konden het geen van beiden gelooven. Den eersten dag, wanneer het besluit nog stevig in hem rechtstond, verbeet Richard de wanhoop en duwde stug elke gedachte aan haar weg. Maar des avonds, terwijl hij alleen door de straten liep, want tehuis hield hij het niet uit, herdacht hij tot de geringste bijzonderheid van het samen doorleefde. Hier hadden zij gewandeld, vóór dezen winkel gestaan, op deze plaats had hij haar afgewacht, aan gindschen hoek was zij hem eens onverwachts te gemoet gekomen. En telkens was 't een nieuwe weelde, een sprakeloos geluk geweest in die oogen te zien en die hand te omvatten. Gedurig meende hij haar fijne gestalte te ontwaren in de verte, en onweerstaanbaar aangetrokken, snelde hij er heen, gelukkig en verdrietig tegelijk

daarna omdat zij 't niet was.

Na twee of drie dagen begon zijn wegblijven Elly te kwellen. Zij wilde toch weten of hij haar dien nacht bespied had, of hij waarlijk iets wist van 't gebeurde: hoe 't ook was, zóó toch mochten zij niet van elkaar gaan. Madame Matthijssen begon haar met verwondering te vragen, hoe 't kwam dat 'meneer' zoo lang wegbleef, of hij soms ziek was; het verveelde Elly en zij had met een uitvlucht geantwoord. Zij voelde zich schuldig en was bang hem onder de oogen te komen. Maar van uur tot uur werden haar verlangen en haar nieuwsgierigheid heviger, en den derden avond hield zij 't niet langer uit. Zij ging naar de straat waar hij woonde en zond een kind met een briefje naar zijn huis. Zij bleef kijken aan den hoek en haar hart klopte van angstige verwachting. Om te voorkomen, dat zijn familie iets merkte, bad zij doen zeggen, dat een van zijn vrienden hem wenschte te spreken. Dat dit ongewone argwaan wekken kon en zeker vreemd zou schijnen, kon haar niet schelen. Men mocht al vermoeden wat men wilde, als hij maar kwam, als hij maar kwam. Welke macht ter wereld vermocht iets tegen hun liefde? Zij had het kind kunnen omhelzen, als het terugkeerde met het antwoord, dat hij dadelijk ging komen en schier dansend van geluk liep zij naar huis. Zij ontstak de lamp met het lichtgroene scherm waar hij zoo van hield, zette de thee en schikte alles netjes. Een

korte zenuwachtige snok aan de bel, rinkelde door het huis; zij had zijn manier onder duizend herkend; zij sprong op, rukte de deur open en wachtte hem reikhalzend, met blinkende oogen, af. Hij hing reeds aan haar hals. Zij spraken geen woord. Hij zoende haar in een knellende omhelzing, de oogen toe, met een pijnlijke uitdrukking op 't gelaat, van te groote schielijke vreugde. In de weeldepijn van dit weerzien was wederom alles, alles vergeten... En nu mocht alles opnieuw beginnen - zooals 't altijd geweest was...

Van den matroos werd niet gesproken. Richard vroeg naar niets en hem leek het, of die nooit bestaan had. 't Was ook misschien maar scherts geweest van haar. Zij herinnerde zich zelfs diens gezicht niet meer. Hij was gekomen als een bange droom, die nu verwolkt was, uit haar geheugen weggewischt. Zij wilde er niet meer aan denken, blij dat zij Richard weder bezat. 't Was of hun liefde nu eerst begon. Zij genoten van dezen tijd met een kinderlijke gulzigheid, als hadden zij angst dat het spoedig gedaan zou zijn. De overmaat van geluk maakte hen soms nadenkend en zij klampten elkaar vast en zagen elkaar met een wilden gloed diep en lang in de oogen, als om er vergetelheid van den tijd en van heel de wereld uit te putten. Van 's morgens heel vroeg verstaken zij zich ergens buiten, liepen de bosschen in; hij klauterde op de boomen en wierp haar mastetoppen toe; zij

zong en hij floot; zij plukte braambeziën, die zij hem onverhoeds in den mond smokkelde; en heerlijk vermoeid vlijden zij zich ergens neer op 't mos en hij lei zijn hoofd in haar schoot, terwijl zij met haar handen door zijn haren woelde. Zij zag steeds matbleek en hij bemerkte met onrust hoe de buitenlucht haar ontstelde. Zij werd nog schooner en vreemder in zijn oogen telkens hij haar aanzag. Zonder iets te zeggen nam zij soms zijn hoofd vast en zoende hem lang op de lippen. Dan keken zij elkaar zwijgend en ernstig in de oogen, als waren hun zielen in aanbidding voor elkaar weggezonden. Op een duin, zijde aan zijde uitgestrekt, droomden zij vóór de zinkende zon die heel de heide verpurperde. De armen vol erica's keerden zij huiswaarts en haar kamer werd getooid met de herinnering aan dien heerlijken dag. Richard begreep niets meer en zocht niet te begrijpen, maar hij voelde, dat er iets geheimzinnigs met hen gebeurde; het was alsof zij het zenith van het genot bereikt hadden, dat na zulk een moment er geen volgen kon dat hen hooger opvoeren zou tot het zelfvergeten in geluk. Neen, nooit was hun leven zoo zonder somberheid geweest. Hun pogen vergoudden alles wat zij zagen, hulden de dingen buiten hen in wazige sluierdampen: het deed hen schier aan een betoovering denken.

Soms toch, als een vage schemering, gleed de gedachte aan den matroos weer door haar herin-

nering; maar met een zucht joeg zij de vernevelende schim ver weg van haar. Richard bleef de gewisheid der eenmaal te komen, onafwendbare scheiding bewaren, diep in zich, maar hij voelde zich een volmaakt egoïst worden, hij genoot deze oogenblikken zonder kommer van gisteren noch morgen. Verga de wereld, gebeure wat wil na deze stonden! Hij was vroolijk, voelde zich weer leven; geen toekomstbedenksels zouden hem dit éenige uur ontrooven.

Tehuis was hij welgezind; hij floot en lachte en was spraakzaam. Men begreep er niets van. Moeder was tevreden omdat hij er zoo goed uitzag, maar de meisjes, die hem nauwkeuriger gadesloegen, werden bevreesd bij die onverwachte buitensporigheid van geluk. Zij wisten dat hij meer dan ooit naar 'die vrouw' liep, en zij vroegen zich af of 't niet beter ware, dat hij stroef en norsch was als vroeger. Want zij gruwden als zij zich verbeeldden, dat die geschiedenis eens moest gaan blijven duren.

Eéne vooral leed onder de vroolijkheid van Richard. Hanna werd van dag tot dag zwaarmoediger en bleeker. Zij vertrok gewoonlijk als hij, goedgeluimd, met blijen groet in de kamer trad. Eerst had hij het niet opgemerkt, maar toen hij het gewaar werd, haalde hij de schouders op. Hij schreef het toe aan een nuffig misprijzen en had medelijden met haar bakvisch-vooroordelen. Had

zij maar één ding, buiten haar dwaze onnoozelheid die zij voor puurheid aanziet, waarin zij zich met Elly mocht vergelijken! meende hij. Alleen moeder bespeurde iets in Hanna wat niemand zag, het vervulde haar met verdriet en meelijden voor het brave meisje. Want Richard zou haar nooit liefhebben, dit voelde zij zelf wel. Moeder hield oneindig veel van haar. Haar goedheid ging rechtstreeks tot die lijden uit liefde, en zij wist dat daar iets gebroken werd, dat daar een jonge ziel was, vol kiesch gevoel en van vrouwelijke teerheid, die voor altijd werd gewond. Zij wist, dat dit meisje een trouwhartig, eenvoudig beminnend kind was, dat eenmaal, hadde het lot het gewild, een uitgelezen geschenk voor haar jongen ware geweest. Maar het zou niet zijn. Zij kende hem. Al dit zwevend-zoete, braaf-beminnelijke boeide hem niet; andere machten, die zijn moeder niet begreep, maar voelde dat zij bestonden, trokken hem onweerstaanbaar elders... En toch, als hij eens beter leerde zien, als hij dat kleinood niet met versmadende blindheid terzijde liet liggen, het eens scherp bekeek, als hij eens inniger tot haar naderde, wie weet, wie weet hoe sterk en hoe veel meer bestendig dan door avontuurlijkheid of eigenaardigheid hij zich tot haar aangetrokken zou voelen? En het arme vrouwke stelde zich vast voor hem daar een dezer dagen eens over aan te pakken.

Intusschen was Richard uren ver van huwelijks-

gedachten. Hij begreep het huwelijk niet en vond het gevaarlijk zich voor altijd te verbinden. Menigmaal had hij schertsend en afwijkend zijn theorie daarover aan Elly opgedreund, die niet meer beproefde hem daarmee te kwellen. Nu begon hij zelf wel eens te zeggen: 'hoe heerlijk, konden we zoo altijd samen blijven!...' Het deed een diep verlangen in Elly ontwaken, maar zij wilde het hem niet laten merken...

En toen dacht zij opeens weder, met groeienden angst, aan den vergetene, aan hem die daar ergens in een ziekenzaal lag, steeds denkend aan haar, wiens ring zij had aanvaard, den man aan wien *zij* zich moest verbinden voor altijd! Verloofd met dien vreemden onheilspellenden man, die haar schrik aanjoeg als hij in haar gedachte verscheen... Zij was hem geheel vergeten. Zou hij niet gaan komen? Hoe mocht hij er nog wel uitzien?

IX

Slechts één zorg bekommerde Richard in deze dagen: hij wilde volstrekt, dat zij uit de atmosfeer van de taveerne bleef. Als hij den heelen dag met haar buiten was geweest, en zij, met de frissche lucht der bosschen en der velden aan hun lichaam, in de zwoele stad terugkeerden, woei hem, met den eersten stap uit den spoortrein, de bezoedelende herinnering aan haar kellnerin-leven in dat half-dubbelzinnige huis als een wufte bedorven lucht door de ziel. Hij moest haar daaraan onttrekken, het koste wat het wilde. En hij had haar gesmeekt er niet meer heen te gaan; hij zeide het haar met zenuwachtige sidderende woorden, waar zij al zijn angst en zijn liefde uit las. En zij gaf hem gelijk, het was geen leven voor haar en voor hem, zij voelde het zelf, dat zij daar verloren zou gaan, dat zij uit dien poel moest. Maar waar zou zij dan van leven? Beschaamd en somber keek hij vóór zich, en zwijgend gingen zij arm aan arm van het station naar huis, terwijl het kindje, dat meegegaan was, half insluimerend zich aan haar hand liet voortzeulen. Een gevoel van machteloosheid overviel hem bij die steeds hernieuwde herinnering aan zijn geldgebrek. Opeens bleef hij staan en verklaarde haar, dat hij geld zou hebben tegen morgen. En denzelfden avond nam hij zijn moeder bij den arm en verzocht haar in zijn kamer te komen. Het

oude vrouwtje volgde hem, angstig om wat zij hooren ging. Hij vroeg haar geld, honderd francs. Daarop volgde een tooneel, dat hem door het hart sneed.

‘Ik heb niets, mijn jongen!’ - Zij vroeg hem niet eens waar die verschrikkelijke som voor dienen moest. ‘Niets? niets? maar ik móet het hebben - moederke, help me toch!’ en zij verbleekte, zij geloofde, dat er iets vreeselijks moest gebeurd zijn, omdat hij haar nog nooit zoo iets gevraagd had. Maar indien het was voor die vrouw, zou zij hem niet nog aanmoedigen in zijn gedrag? Zij beschouwde hem met haar teedere oogen en haar hart neep samen als zij zijn schaamte zag. Toen verliet zij de kamer, ging naar haar slaapvertrek, opende de lade van een commode en vond er een zorgvuldig toegelakt pakje, waarin tien goudstukken blonken; die lagen daar sinds jaren, sedert haar kwijnende gezondheid haar heimlijk bekommerde; dit geld had zij uitgespaard op het huishouden, het lag daar te wachten tot ééns... Toen kreeg zij een inval: ‘ik zal maar een zinking nemen desnoods’, dacht zij, - en zij reikte hem vijf muntstukken, die blonken in haar knokigen handpalm. ‘Mijn begrafenisgeld’, dacht zij, terwijl zij voorzichtig met bevende handen de stukken één voor één in zijn hand telde. En zij glimlachte, terwijl ze zeide: ‘Jongen, het kan er slecht af op - leef er toch wat zuinig mee.’ - ‘Ge krijgt alles terug

moederke!’ dankte hij - en keerde zich spoedig om; hij dorst haar niet in de oogen zien.

Sedert dien dag bleef Elly tehuis, en Richard vergat spoedig het leed van dien oogenblik. Hij verbaasde er zich zelf over hoe gemakkelijk hij zich thans over alle gewetensbezwaren heen kon zetten; maar hij had een goed hulpmiddel om de stem daarbinnen te verstikken: telkens hij met de moraal overhoop lag ontstak hij een pijp en hulde zich in een rookwolk, als meende hij zich daardoor voor zich zelf te kunnen verbergen.

Elly bleef reeds acht dagen tehuis en den avond brachten zij geregeld op haar kamer door. Zij zette thee en zat met naaiwerk op den schoot, terwijl hij gemoedelijk met haar praatte of het kleine meisje prenten toonde. Het was zoo kalm, zoo stil huishoudelijk innig, als ging dat alles zóo blijven.

Na eenige dagen van dit geheel nieuwe leven meende Richard in haar een onbepaald gevoel van ergenis en ontevredenheid te bemerken. Hij kon niet beseffen wat haar kwelde, bedacht, dat zij, die aan dit binnenleven nooit gewend was, zich wellicht verveelde. En toen het kind eens was beginnen te praten van den circus Lejour die thans op het Stadsplein stond en elken avond duizende toeschouwers trok, geloofde hij in Elly's oogen een begeerte te lezen die zij niet wilde uitspreken.

‘Hebt gij soms lust?’ vroeg hij spottend, met

het gekke gevoel van iemand die zich gaat branden aan het vuur en er niettemin de handen naar uitsteekt.

- 'Het kost weeral zooveel geld' zuchtte zij.

- 'Zóóveel geld! het zal zoo erg niet zijn...' zei hij stil, bang dat zij 'ja' zou zeggen, maar met een geheime wellust in het napluizen van haar onmerkbaarste zielsbewegingen.

- 'Ik houd er voor mij zoo erg niet aan...' aarzelde zij; zij poogde onverschillig te schijnen, maar terwijl zij hem in de oogen keek voelde zij, dat hij haar allang doorvorscht had. Zij lachtte: 'och kijk toch zoo raar niet... 't is maar voor Minna... dat kind ziet nooit iets...'

- 'Wel we gaan...' zeide hij, vastberaden, en lachte ook, maar zenuwachtig.

Zij stond recht en ontroerd:

'Neen, mannetje, neen, nietwaar? ge doet het niet gaarne!'

Hij had lust haar te slaan en haar te omhelzen. Hij dacht aan zijn moeder, aan dat tooneel van het geld, en toch, hoe onschuldig en hoe weinig buitensporig was haar lust!

'Ik zal kaarten krijgen, voor niet!' loog hij.

- 'O, dat is goed...' En eensklaps bedrijvig 'Maar... ik ben niet gekleed, ik kan zóo niet onder de menschen komen... Ik moet toch de naaister hebben.'

Het geld smolt al meer en meer en Richard dacht

met wanhoop aan het oogenblik dat hij wederom zou moeten gaan leenen - ofwel, haar laten terugkeeren...

Hij nam een sigaar, en rookte zijn pijn en het bezwaar weg.

's Anderendaags in den namiddag belde hij aan haar huis, liep spoedig Madame Matthijssen voorbij, die met kakelende stem en opgestroopte armen tusschen emmers en tobben stond, vanwaar een reuk van zeeploog en warm linnen zich verspreidden, besteeg de trap en opende de deur van haar kamer.

Elly stond gekleed, op 't punt met het kind uit te gaan.

'Hè... gij? op dit uur?' zeide zij, onthutst.

Hij toonde haar de kaarten voor den circus, die hij gekocht had.

'Ach - ik kan vandaag niet!' antwoordde zij, 'waarom me niet gewaarschuwd!... ik kan nu niet...'

Hij was stom van verbazing; hij had daarvoor eenige oude muziekboeken bij een antiquaar verkocht.

'Maar zijt ge dan gek!' berstte hij uit.

- 'Ik ben niet gekleed - ik kan zóó niet gaan... ik wil naar de naaister...'

'Maar ga naar die domme naaister en zorg, dat ge straks te zeven uur klaar bent, of ...of ik bega domme dingen!'

- 'Ik zal mijn best doen, maar laat me dan nu

gaan, ik heb schier geen tijd meer...'

- 'Ge hebt nog drie uren! Wat doet ge toch raar vandaag.'

- 'Ik moet weg, mannetje! kom, keer straks terug.'

Hij bekeek haar aandachtig en vond haar zonderling opgewonden en met gefronste wenkbrauwen.

'Is er iets gebeurd?' vroeg hij.

- 'Iets gebeurd?' antwoordde zij haastig, hem vluchtig in de oogen ziende. 'Wat zou er gebeurd zijn?'

- 'Ik dacht maar zoo... - Nu, ik laat u dan - maar wees nu niet grillig!'

Het meisje dat anders altijd naar hem toegelopen kwam en hem 'nonkel' noemde... scheen ook al zoo vreemd, maar hij dacht: 'ik ben toch altijd geneigd in alles iets geheimzinnigs te zoeken', en het kind op de wang streelend, zei hij: 'zijt ge niet blij, Minna, dat we naar den circus gaan?'

- 'Ja, o ja, nonkeltje, er zijn zes olifanten en wilde leeuwen...'

'Als die naaister maar klaar komt...' sprak Elly.

- 'Maar spoed u dan, en blijf hier niet treuzelen... kom, ik ga een eindje meê.'

Zij had een ongeduldig gebaar, dat hem niet ontsnapte.

'Na, als ik stoor, mevrouwtje, ben ik weg. Salut!' En hij keerde zich om, om weg te loopen.

- 'Richard... zóo niet!' riep zij hem na op de trap.

Hij keerde terug, zoende haar gek op den mond, kustte ook het kind en vroeg dan:

'Waar woont die fameuze naaister?'

Zij noemde hem een straat, en hij dacht: 'na, ik wil haar toch eens nakijken.'

Hij ging weg, en kort daarop verliet zij het huis, schier loopend. Richard zag haar in de verte na, maar in het gewoel der straat verloor hij haar uit het gezicht. Hij moest nog een les gaan geven, dan soepeeren tehuis; daarna zou hij haar afhalen.

X

Elly liep tot aan het station. Zooals altijd was het er zeer druk en zij baande zich met moeite een weg door de reizigers, de dagbladventers en boodschappers. Opeens ontsnapte haar een kreet. Daar aan de ingangspoort, de blinkende oogen op haar gericht, stond hij: de matroos. Zij had 's middags een briefje ontvangen, door een diender afgegeven, waarin hij haar verzocht te vier uur aan het station te komen. Zij was gegaan, vrezend, dat hij anders in haar huis zou durven komen, en nu moest zij die geschiedenis spoedig afdoen. Zij was geschrokken toen zij hem herkend had. Ja, hij was het wel, met zijn sulachtig voorkomen, wat magerder, maar nu zoo helder opgeknapt en geheel nuchter. Hij maakte op haar dadelijk een gunstigen indruk, ten minste wanneer zij dezen met dien van den laatsten avond, vóór hij naar 't gasthuis ging, vergeleek.

Hij bemerkte, dat zij hem ontwaard had en wilde met uitgestoken hand en lachenden mond op haar toetreden. Maar zij kwam hem voor en sprak haastig:

‘Ga spoedig in de wachtzaal - ik kom dadelijk!’

Eenigszins verbluft, draaide hij op zijn hielen en gehoorzaamde zonder nadenken. Zij sleurde haar kind door de menigte en ging

hijgend te midden van de straat uitkijken of Richard haar soms gevolgd had... Zij zag hem niet; zij liep nog eens de straat in om zich te vergewissen en begaf zich eindelijk in de wachtzaal.

De matroos zat vlak naast den ingang op de bank waar veel reizigers wachtten. Zij wenkte hem toe en stapte altijd haastig naar den donkersten hoek der zaal, achter een groote kachel, waar de binnenkomenen haar moeilijk konden bemerken.

Zij hief het kindje op de bank, zette er zich naast, en staarde William in het gelaat.

Het was haar of ze droomde. Was hij dan waarlijk nog in leven, liet hij niet af van haar, en was dit een teeken, dat zij hem volgen moest? Want zij was bijgeloovig, en elke toevallige gebeurtenis had voor haar een geheime beteekenis.

Breede bezag haar steeds glimlachend, als gehinderd door haar schoonheid, en met het gevoel van een knecht vóór zijn meesteres. Hij bleef staan, als wachtte hij op haar bevel om te gaan zitten. Zij was ook zoo fijn gekleed en hij voelde half, dat hij naast haar niet paste.

‘Zit toch neer, meneer... Breede’ zeide zij, in haar zelf glimlachend over den vreemden klank dier geheel nieuwe woorden.

Die ‘meneer’ stelde hem dadelijk op een onmeetbaren afstand; zij voelden het beiden. Hij geraakte echter meer op zijn gemak toen zij vroeg, met die stem, welke zij zoo buigzaam en vriendelijk

kon maken:

‘k Zie met genoeg dat ge hersteld zijt! Sedert wanneer zijt ge uit het gasthuis?

- ‘Sedert dezen morgen.’

Zijn eerste beweging was voor haar geweest!

- ‘En gij hebt mij niet vergeten, zie ik.’

- ‘Hebt gij mijn brief ontvangen?’ vroeg hij, niet overwegend, dat zij anders niet daar had kunnen zijn.

- ‘Ja, een man heeft hem gebracht.’

- ‘Zóo!’

Hij is toch héél dom, dacht zij. Maar hij was geheel in zijn schik, en, gansch onbelemmerd, zooals hij te voren nooit gesproken had, vertelde hij, dat hij geen oogenblik geleefd had zonder de gedachte aan haar; van al die dagen te midden dier zieke menschen, en de lange nachten...

Hij sprak zoo goed, zag er zoo redelijk uit, dat zij toch een zekere sympathie niet kon verbergen.

‘Ik ook heb aan u gedacht.’ Zij bloosde lichtkens bij die leugen.

Zijn oogen glansden op en het was of zijn eenvoudig stumperig gezicht erdoor verlicht werd.

‘Ik ben blij, dat we toch een dag bij elkaar zullen zijn... Ik meende u anders van avond ginds te komen opzoeken.’

- ‘Waar?’ vroeg zij met plotselingen angst.

- ‘In het café.’

- ‘Nooit tehuis, niet waar? nooit tehuis.’

- 'Vermits gij het verboden hebt... Maar laat ons hier niet blijven zitten, laat ons wat gaan eten?'

Zij kon niets verzinnen om zijn voorstel af te slaan, en dan zij wilde hem uithooren. Zij ging hem voor; op de straat liep zij altijd eenige stappen vooruit, opdat de menschen niet zouden gelooven, dat zij bij elkaar hoorden. Hij volgde haar, eenigszins onthutst door haar zenuwachtigheid. Zij bereikte een restauratie waar schier geen mensch kwam, die zij kende wijl zij er eenmaal met Richard was geweest.

'Hier kunnen wij veilig praten', sprak zij, toen zij gezeten waren.

Breede voelde zich goed geluimd. Hij had haar teruggevonden en schooner en meer verleidend nog dan hij haar in de lange dagen zijner ziekte gedroomd had.

Hij verzocht haar uit de spijskaart eenige gerechten te kiezen, wijl hij daar geen verstand van had, en weldra bracht de kellner - een jong teringachtig semietje - eenige dampende schotels met vleesch.

Het kind zat tusschen beiden.

'Zóó, is dat het kindje?' vroeg William.

Zij bespiedde hem uitvorschend terwijl hij die vraag stelde. En zij keek na hoe hij vriendelijk tegen het meisje sprak, haar blond kopke streelde met zijn eeltige hand; hij scheen haar heel goedgehartig.

'Straks koopen we iets in den bazaar voor u,

hoor kleintje!’ lachte hij.

Het kind bekeek hem met verwonderde oogen, niets begrijpend aan dien vreemden man, en zag dan vragend op naar mama, die bezig was haar het vleesch in stukjes voor te snijden.

‘Bedank meneer, liefke, ge krijgt speelgoed van meneer’, zei ze. Toen begon het meisje te lachen, alsof zij op de toestemming van haar moeder gewacht had.

De matroos bestelde wijn. Hij was uiterst royaal, had, als al de zeelieden aan wal, niet het geringste begrip van geld. Zij moest het voor hem natellen, om te beletten, dat de kellner hem bedroog.

Hij at met veel appetijt, als een uitgehongerde; hij scheen oprecht gelukkig en dat hinderde volstrekt zijn eetlust niet. Hij stak het vleesch met groote brokken in zijn mond en at met zulke gulzigheid, dat hij eenige malen moest slikken vooraleer te kunnen antwoorden.

Zij ging zijn handelingen na en vermoedde dat hij een grove goede natuur was, en alleen te vreezen wanneer hij gedronken had. Daarom zag zij met ontrusting, dat hij volstrekt een nieuwe flesch wijn wilde bestellen.

‘Voor mij niet, voor mij niet! Waarom zooveel geld verspillen?’ Innerlijk moest zij glimlachen bij een dwaze gedachte die door haar hoofd wipte: een nieuwe eigenschap die in haar aan 't licht kwam: de huishoudster!

- 'Och, ik heb geen verstand van geld... En juist daarom zou ik u iets willen vragen...'

Hij haalde een handvol vijf frankstukken te voorschijn en lei ze vóór haar op tafel.

'Bewaar dat voor mij - of liever, aanvaard het als een geschenk - doe er meê wat ge wilt.'

Hij vond geen beter middel om zijn genegenheid uit te drukken. Zij kleurde, stootte het geld weg en zei, dat ze dat niet wilde... zij kon geen geld aannemen...

Hij bleef aandringen en weigerde halsstarrig het weder op te nemen.

'Ik wil niet', bevestigde zij.

- 'Ik ook niet - het is voor u.'

Hij dronk zijn glas uit, en zweeg.

De kellner in de verte, met een gezicht als een roofvogel, tuurde schamper glimlachend op het spelletje. Elly bemerkte het, zij werd boos, raapte het geld bijeen en stak het hem in den zak.

De flesch wijn werd besteld en Breede werd meer en meer gemeenzaam. Hij voelde, dat zij nu dichter tot elkaar stonden dan ooit te voren.

'Nu', zei hij eindelijk, den roemer omhoog heffend, 'drink ik op ons geluk, Elly.'

Zij moest klinken, en ook het kind moest eens proeven.

'Morgen avond te zes uur vertrek ik naar Kopenhagen - mijn schip is tegen verwachting nog niet vertrokken - en als gij mij niet belogen hebt...'

Zij hoorde in zijn woorden een geheimzinnige dreiging die haar met schrik vervulde.

‘Als ge me trouw wilt blijven’, ging hij voort, nadruk leggende op de woorden, ‘dan kom ik u binnen drie maanden halen - en we zullen ginds trouwen...’

Zij bekeek hem aandachtig. Hij meende het ernstig. Het was een beslissend oogenblik in haar leven. Hij was goed en zou alles doen wat zij wilde. Al dat andere moest toch eenmaal eindigen... Waarom zou zij hem afstooten? En indien zij nu neen zegde, zij was reeds zoover gegaan met hem... die zeelieden zijn niet te vertrouwen wanneer zij in woede geraken...

Hij stak haar zijn glas toe en zij moest weer klinken.

‘Glück auf!’ riep hij.

- ‘Prosit!’ antwoordde zij stillekens.

Hij ontstak een sigaar, snoof breed op, als triomfeerend, en drukte de lust uit wat te wandelen. Zij gaf voor dat zij naar huis moest, maar hij wilde haar niet loslaten. Zij gingen voorbij den circus waar reeds volk begon binnen te gaan.

Het kindje drensde:

‘Mama, gaan we nu niet naar den circus?’

- ‘t Is waar’, viel hij in, ‘dàt konden we doen... kom, ik haal kaarten... ik zie dat spel zoo gaarne...’

Zij was geheel verloren, haar hoofd duizelde.

Wat te doen? Zij zou hem niet kwijt geraken, en, ging zij naar huis, zij zou op Richard lopen. Opeens keerde zij zich om - in de verte ontwaarde zij hem! Met haastige stappen zag zij hem gaan, in de richting van de straat waar zij woonde.

‘Spoedig, spoedig!’ riep zij bevend.

Zij trok het kind bij den arm, zij ging den circus binnen - en, in een soezerig gevoel van verlorenheid, wachtte zij de gebeurtenissen af die komen zouden.

XI

Een vaag vermoeden van een onherstelbare ramp schoot Richard door den geest, toen hij vóór de deur van haar kamer stond, klopte en geen antwoord kreeg. Hij luisterde wantrouwig aan het sleutelgat of hij daarbinnen geen verdacht geruisch vernam, maar hij hoorde niets; alleen de snebberende stemmen van de strijksters beneden, waarboven die van Madame Matthijssen met een femelend fausset schrill uitklonk, sneden door het huis. Hij daalde eindelijk de trap af en klopte, hoewel de deur van de zwoele werkkamer openstond, tegen den deurstijl. Het werk werd plotseling gestaakt.

‘Madame is niet boven?’ vroeg hij kort.

Madame Matthijssen naderde met haar fleemig lachje. Zij hield een strijkijzer dicht tegen de kaak om de warmte te voelen, en zei:

‘Bonsoir Mesieu! Neeë, meneer, ik geloof... neeë Molleke, is madammeke niet boven, schapeke? Meneer Koenen zou geerne weten...’

Een slepende stem kwam van achter de lange strijktafel; die van Molleke, met twee pioenroode wangen:

‘Neeë, mamake - madame is niet meer teruggekomen.’

- ‘Madame is niet meer teruggekomen’, herhaalde de moeder, alsof hij 't antwoord niet

gehoord had.

- 'Dat is toch raar; zij had gezegd om zeven uur thuis te zijn. Zijt ge wel zeker dat ze niet thuis is?'

- 'Mais mesieu!... zoo zeker als ik hier sta... ik lieg nooit, ik zwijg veel, maar ik zeg altijd de waarheid...'

Meer dan ooit kreeg hij zijn gewonen indruk dat zij loog. Nu was hij bijzonder gestemd om dat te gelooven.

Hij zei kortweg:

'Ge moet me niets wijsmaken...'

Zij begreep niet waarom hij zoo wantrouwig was en ijverde schrikkelijk. Voor de eerste maal dat zij niet loog misschien, werd zij toch verdacht.

'Gij zijt een aardige meneer, zoek mijn huis af... dat is nu nog beter...'

Er ontstond onder de wijven een gekakel als in een kippenhok. Richard begreep hoe belachelijk zijn toestand was, maar een idee fixe vervolgde hem en hij klom weer de trap op. Hij klopte op de deur van de kamer naast die van Elly. Daar woonde een chanteuze, die hij nooit aangesproken en nauwelijks gezien had.

Een verfoeilijk naar odeur riekend wezen, een vrouw van omtrent de dertig jaar, met geschilderde wenkbrauwen en lippen, met oogen die gitglanzig zonder de minste uitdrukking in het gepoeierde gezicht blikkerden, en een kapsel à la Botticelli,

stond vóór hem, in haar keurslijf.

Hij verontschuldigde zich en vroeg of soms Elly bij haar niet was. Het was een Fransche, uit het Zuiden.

‘Ah l'amant de l'Allemande... entrez donc, cher Monsieur, entrez!’

Hij trad in het vieze kamertje, waar alle wanden met zoogezegd Japansche waaiers en zonneschermen van behangen waren, een oogverscheurend hoekje uit een stuiversbazaar. Maar hij bemerkte dat alles in één oogwenk, hij dacht er niet aan zich rekenschap te geven van de dingen die hij zag, hij leed als een gepijnigde onder zijn twijfel en met een somber gezicht herhaalde hij zijn vraag.

Het wijfje koketteerde wat met hem. Hij blikte haar mistrouwig aan. Hij had wel de kleederkast willen openen of achter de sofa gaan snuffelen.

Zij lachte met een perelenden lach:

‘Monsieur est jaloux à ce que je vois! J'aime ça!’ Het was een bewijs, dat hij zijn meisje gaarne zag. O, de mannen waren veel te goed voor de vrouwen, al zegde zij het zelf. Hij was eigenlijk ‘te veel een gentleman’ om bedrogen te worden.

Hij sprong op.

‘Wat bedoelt ge? Weet ge wat op haar te zeggen?’

- ‘O neen, volstrekt niets, mijn beste meneer! We zijn intieme vriendinnen - ik zou nooit iets van haar zeggen, en zij van mij evenmin - ik weet

d'ailleurs dat zij dol verliefd op u is. Ook, toen ze vanmiddag dien brief ontving, dreigde ik haar met den vinger en zei: Sapristi...'

Hij verbleekte en weerstond den lust het snappende schepsel op den mond te slaan. Zij had zich verpraat - met inzicht?

'Wat voor een brief? van wie?'

- 'Een brief? ai-je dit...? ah je me trompe... attendez... 't was gisteren, neen zij was het niet...'

Hij wou niet verder hooren, groette haar zelfs niet, en viel op Madame Matthijssen, die aan de trap luisterde, met de vraag, schijnbaar kalm:

'Om welk uur heeft men een brief gebracht voor madame?'

Madame Matthijssen riep haar dochter. Ditmaal was het Sylvieke, met haar wezelachtig gezicht en haar neusstem, steeds hardnekkig hoestend, die stotterde dat zij niets gezien had, maar zich daarna herinnerde, dat er een boodschapper was geweest - meneer moest niet boos worden - 'ik dacht dat het van u was, ik wist niet dat...'

Niemand durfde hem beziën. Hij vroeg of Sylvieke eens naar de naaister wou gaan zien of Elly daar nog was? Het verblufte meisje sloeg een doek om het verhitte hoofd en liep hoestend weg.

'Kom zoolang binnen, mesieu - ge kunt daar niet altijd in den gang blijven'.

Hij weigerde.

Intusschen babbelde Madame Matthijssen van

uit de kamer al de straatnieuwsjes, gedurig terecht gewezen door de andere wijven, die nu en dan van haar linnen opkeken en zijn gezicht zochten. Het werd onuitstaanbaar. Na eindeloos wachten kwam Sylvieke hijgend binnengelopen.

‘Madame is bij de naaister niet geweest vandaag.’

- ‘Goed. Zeg haar, wanneer ze komt, dat ik hier ben geweest.’

- ‘Och meneerke, wacht nog wat, ze kan alle oogenblikkens gaan komen. Enfin... c'est triste! Ik zal niet mankeeren, meneer. Bonsoir, mesieu!’

Hij ontsnapte eindelijk aan de foltering en koelde een weinig zijn slapen in de avondlucht. Waarom was hij toch zoo opgewonden? O, er was iets gaande. Men bedroog hem in dat kot. De leugen sijpelde daar uit de muren! Verfoeilijk ras der koppelaarsters!

Wie mocht haar wel geschreven hebben? Er was een verband tusschen haar wegblijven en dien brief. En haar onrust, haar ontevredenheid van daar straks. Opeens sloeg hij zich tegen het voorhoofd en riep in volle straat: ‘de matroos!’ Hij keerde zich om, om te zien of niemand het gehoord had en herhaalde werktuigelijk voor zichzelf: ‘de matroos is terug.’

En hij liep nu door de stad, alleman in 't gelaat bekiijkend, met vorschende blikken brutaal monsterend als een politieagent.

Hij liep voorbij den circus, die reeds meer dan een uur aan gang was. Hij hoorde de muziek daarbinnen een luchtige ritornelle spelen, het was of hij de akrobaten zag buitelen en de paarden huppelend walsen op de maat, en dan rommelde een donder van toejuichingen.

Hij bemerkte opeens, dat hij erbinnen was gegaan en op een der bovengaanderijen stond, te midden duizenden zwarte hoofden in de onmeetbare zaal. Hij zag niet naar de arena. Zijn eerste blik was naar de gaanderijen. Hij kon niet verwachten haar hier te zien, en toch... Hij bemerkte haar niet.

Op dit oogenblik ging er een reusachtige schaterlach in het publiek op. Een olifant zat gehurkt op een omgekeerde kuip; het beest had een witten voorschoot aan en at met de tromp uit een telloor, daarna schelde het en August kwam met nieuwe telloren aandraven, die de olifant hem daarna regelmatig naar de ooren wierp. Richard keek toe, ondanks zichzelf, met een misprijzend lachje. Daarna bracht men een orgel en de olifant musiceerde. En het bekende sentimenteele deuntje klonk:

‘Behüt' dich Gott, es wär' zu schön gewesen!’

Hij moest glimlachen toen hij die romance op het amechtige orgel door een olifant hoorde kuchen, en met schampere ironie dacht hij er aan, dat hij dit lied eens door Elly had hooren zingen buiten!

Hoe dom! lachte hij.

Plotseling viel zijn oog op een leurder die appel-

cienen verkocht, honderd meters van hem, eenige banken lager. Daar zat zij. Haar kind ernaast. Naast het kind een groote kerel, die de appelcienen betaalde.

Hij had den lach nog op de lippen en voelde zeer nauwkeurig hoe die krampachtig in een grijns vertrok. 't Was een pijn, als had hij een slag op het hoofd gekregen.

Maar er gebeurde niets. De aarde zonk niet weg onder zijn voeten en hij verwonderde zich hoe kalm hij bleef.

Hij keek er niet naar. Zijn blik dwaalde door de zaal, maar telkens keerde die weer naar haar plaats, als een mot naar het licht. Dàt was dus die kerel! En hij voelde niets tegen hem. Met hem had hij niets te maken. Zijn woede keerde zich geheel tegen haar. Wat een cynisme, wat een smerige verdoemelijke hoerenstreek! Hij dacht het woord, en het deed zijn gelaat kleuren. Daar zat zij, en zij zocht hem zelfs niet met de oogen. Zij kon daar zitten als een dier duizende vrouwkes en zich vermaken met die laffe dwaasheden, terwijl zij wist dat hij gruwelijke pijnen leed! Hij volgde al haar bewegingen. Hij wou nagaan, of zij toejuichte. Neen, zij hield zich stil. Zij sprak ook niet met hem. Zonderling. Zou zij voelen, dat 'hij' daar is? De vent geeft uitleggingen aan het kind, en de arme duts schijnt heel blij met het kind te mogen spelen. Zou zij hem niet zien? O het canaille! kon

hij haar nu naderen, hij zou haar slaan, haar slaan, dat ze daar bleef liggen...

Wat is dat? Is het uit? Neen, de pauze. Hij houdt het niet langer uit. En toch blijft hij aan zijn plaats genageld... tot zij hem ziet... hij wil dat zij wete... dat zij de pijn hebbe als hij... en dan straks, of morgen...

Zij ziet hem. En hem vergaat het bewustzijn. Zij heeft hem bemerkt, hem smeekend bezien. Weg, weg! Hij heeft haar vlamvend toegeblikt en is weggestort...

Elly is opgestaan, maar hij heeft haar blik niet meer beantwoord. Hij is buiten geloopt en gevluht. Hij is bang voor zichzelf. 'Nu niet' - en hij loopt de straten af; opeens staat hij vóór haar huis; dan keert hij tot den circus terug, het spel is weer bezig... Zou zij daar nu ook weer teruggekeerd zijn?

Hij ging, met een gevoel van zelfmeewarigheid, zitten aan een der tafels van een bierhuis aan de overzijde. Vandaar kon hij bij den uitgang de voorbijgangers zien. Men bracht hem een glas bier dat hij niet aanroerde. Werktuigelijk hoorde hij de gesprekken na van de lieden die zaten te rooken aan de andere tafels. Men sprak van wedrennen, sport en paarden. Hij luisterde en herhaalde bij zichzelf de woorden die hij hoorde. Daartusschen mengde zich de gedachte aan wat hij doen zou: het is af... eindelijk af... maar eerst spreken... paar-

den, circus Lejour... écuyère... eerst spreken... Hoe lang duurde dat spel toch - en ach, eindigde het liever nooit!

Het was uit. Een donkere stroom volks vloeide onder het elektrische licht uit de wijdgeopende deuren. De muziek speelde het nationaal lied. Hij zou hen afwachten hier, hen bespieden op hun weg.

Maar hij zag haar niet. Hij betaalde snel, wachtte niet naar het geld dat de kellner terug moest brengen, en liep weg. Recht naar haar huis. Zij zou niet lang uitblijven, zij zou niet durven... Zou zij 'hem' misschien wel meenemen? Waar mochten zij 'gevlucht' zijn? Een zijweg genomen?...

Hij sprong terzijde, een rijwiel had hem haast omvergeworpen. Hij hoorde onbepaald eenige vloeken die de man hem achterna zond. Met een dwaas gezicht liep hij door de massa en bevond zich eindelijk in de stille lange straat harer woning.

Onder het poortgewelf van een school, buiten het licht van een lantaarn, verschool hij zich. Er waren geen voorbijgangers. Alleen een nachtwaker, wiens zware stap van verre gehoord werd. Zijn hond kwam hem besnuffelen, hij ging hem een stamp geven, toen de man riep: 'Fox! hier!' en, Richard onder de wenkbrauwen beloerend, voorbijging.

Opeens kreeg hij zeer duidelijk het besef van zijn handeling. 't Was of hij zich ontdebeld. Hij zag zich daar staan als een spion, een verrader uit een melodrama, die op een bepaald oogenblik

van achter de schermen komt gesprongen met een dolk! ‘Belachelijke komedie!’ grijnsde hij. Waarom maakte jij toch zooveel zaaks van dat gewone gevalletje? ‘Hier sta ik op het punt een “gemengd bericht” te plegen’, spotte hij. ‘Indien ik haar nu aan haar lot overliet? De kans is gunstig om kalmpjes heel die droeve historie te eindigen. Waarlijk, het is het best dat ik ga...’

Maar neen, hij wou haar nog zien, hij wou opheldering, hij wou haar het gruwelijke van haar smerige handeling in het aangezicht smijten. De laatste maal!

Hij tuurde met scherpe blikken naar het einde der straat. Ginds zag hij iets bewegen. Was dat iets? Een man, neen... ja, dit waren zij... de man gaat weg... zij geeft hem de hand... verdoemd! zij loopt, ja zij loopt met het kind naar haar huis...

Hij schoot onder de poort uit en op minder dan een minuut was hij haar nabij. Zijn hart bonsde als met hamerslagen. Nu hij haar in 't gelaat ging zien was zijn woede en zijn jaloezie tot het uiterste gestegen: hij was plotseling alles vergeten... Zij zag hem, als versteend bleef zij staan, zij bewoog zich niet. Hij naderde haar, wou spreken, maar vooraleer hij enig geluid uitgebracht had, klonk een felle kaakslag. Zij sloeg de beide handen vóór de oogen. Zij zweeg. Het kind begon te huilen. Hij sleurde haar mede tot aan haar deur. Grijnend volgde 't kind, dat met woede aan zijn jas trok.

De nachtwaker in de verte kwam aangelopen, de hond baste.

‘Open de deur!’ luidde Richard's bevel, kort.

Zij vond den sleutel. Toen zij binnen waren - in de stilte van het huis, en zij steeds zonder één woord, zonder een klacht, viel zijn woede. En hij voelde zich schuldig.

Zij bezag hem niet, nam het kind bij de hand en ging vastberaden de trap op. Wankelend als een dronken man volgde hij haar.

Zij gingen met hun drieën de kamer binnen. Zij nam het kind op, kleepte het uit. Het meisje bezag Richard met groote oogen, bereid om opnieuw te gaan huilen, maar de algemeene stilte vervulde het met schrik. Elly legde het in haar bed. Dan legde zij haar hoed af en toen zij klaar was bleef zij met het hoofd in de hand, den elleboog op de commode gesteund, rechtstaan.

Hij zat neer en beschouwde haar. Wat was zij droevig schoon, en wat zou hij gegeven hebben om dien kaakslag, dien eeuwigen kaakslag, uit te wisschen! Had zij maar één enkel woord gezegd, zijn woede ware weder ontbrand en hij had haar alles verweten, maar haar zwijgen was voor hem de pijnlijkste der verwijtingen. Er was geen berouw op haar gelaat te lezen, haar oogen stonden koud, hard, en er lag misprijzen in haar houding. Het scheen hem, of zij zich nu om niets meer ter wereld bekommerde, alles, alles was haar onverschillig...

Daartegen vermocht hij niets.

Zij scheen te wachten tot hij zou spreken.

Eindelijk begon hij, kort en koel:

‘Ik wou u maar zeggen: tusschen ons is alles uit.’

- ‘Goed’, antwoordde zij, met verkropte stem.

‘Maar, ik geloof het recht te hebben een woord uitleg te hooren: wat was dat voor een kerel?’

Zij zweeg. Hij herhaalde het, en stond op.

‘Gaat het u aan?’ sprak zij, plotseling vuurrood wordend. ‘Ik ben vrij. Ik wil vrij zijn...’ En opeens uitbarstend snikte zij: ‘ja, hij is het... de matroos... hij wil mij trouwen... daar gij niet wilt, niet kunt... Ik moet... ik moet hem volgen... Nu weet gij alles.’

Hij voelde zich vernietigd. Werkelijk zonk hij op den grond neer en kroop tot haar knieën:

‘Vergiffenis, Elly... dat ik u sloeg... ik ga weg, ik ga weg!’

En hij stond op om te gaan.

‘Ik wil gaan - ik laat u vrij - en zeg u nu voor altijd vaarwel... toen ik u sloeg wist ik niet wat ik deed... maar ik deed het omdat ik te veel leed...’

Hij voelde dat hij schreien ging en zweeg.

- ‘Ja, ga, het is 't best... Richard...’

Zijn naam in haar mond werkte op hem als een liefkozing en nu borst hij in tranen uit.

‘Ik kàn niet... maar ik zàl.’

Hij wilde gaan. Hij opende de deur. Zij bleef zitten. Hij rekende er op, dat zij hem terug zou

roepen. Maar zij zeide geen woord.

‘Vaarwel!’ zei hij.

- ‘Vaarwel!’

- ... ‘Zóó maar?...’

Zij bezag hem vragend. De woede steeg hem naar het hoofd, hij sloeg de deur met een ruk dicht, liep de trap af en was buiten. Hij snelde weg, maar eer hij aan den hoek was, hoorde hij op de straat zijn naam roepen. Hij keerde dadelijk terug.

‘Ach, Richard... blijf hier dezen nacht... blijf hier... of ik dood me...’

Hij sprong met een kreet op haar toe en drukte haar aan zijn hart, en, terwijl hij haar gelaat met kussen bedekte, zuchtte hij:

‘Miserabele schepsels dat we zijn!...’

Zij wilden vergeten... nog een enkele maal vergeten... zij stamelden onsamenhangende woorden - zij lachten onder hun snikken...

‘Ach, man, waarom bemint gij mij zoo?’

Hij lachte en zoende haar de woorden van de lippen.

‘Nooit... nooit...’ stamelde hij.

- ‘Wat, nooit, lieve?’ vroeg zij.

- ‘Wij kunnen nooit van elkaar’, *lachte* hij.

- ‘Neen, nooit... nooit!...’ zuchtte zij. Haar lippen klemden zich tegen de zijne, als wilden zij die nooit weer loslaten.

XII

De eerste klaarte scheen door de ruiten, de schaduw minderde en gleed weg in de hoeken der kamer. Richard ontwaakte. Hij raapte zijn kleederen op en kleeedde zich ijlings aan. Sluimerig zag zij hem doen, zij voelde zijn kus op haar mond en hoorde hoe hij op de teenen de trap afdaalde en met een zachten snok de straatdeur dichttrok.

Buitengekomen haalde Richard diep adem. De frischheid van den uchtend woei hem streelend in 't gelaat. De hemel was van een teeder blauw, als van porselein. In de bleeke lucht schemerde de bleeke schim der halve maan, wegs meltend in het rozige licht. Hoe doodstil de straten! Alle huizen dicht, de gordijnen en jaloezieën neergelaten - en daarachter nog al die menschen, neergestrekt in hun bedden, onbewust. Hij verdoofde zijn stappen, als vreesde hij de slapenden te wekken. Nu en dan kraaide in de verte klaroenend een haan. Die slapende straten, die nu zoo breed schenen, vervulden hem met ontzag, in zijn weeke stemming, nog geheel onder de betoovering van dien onvergetelijken liefdenacht. Het was haar lijf dat nog zijn lijf omdonsde, hij voelde nog, meer werkelijk misschien dan daar straks, de malsche glooiing van haar armen om zijn hals, hij rook den geur van haar lokken, op zijn lippen stonden nog de kussen geprent die zij er in gebeten had. Heerlijke uchtend, en dank-

bare weelde van wellust!

Hij ging over het Stadsplein - daar stond de afschuwelijke ark, waar hij - was het wel gisteren, of hoe lang weer geleden? - dat alles beleefd had - en dan de boulevard, de eindelooze boulevard, met zijn lange rij boomen. De kruinen hingen nog vol duister, maar het licht sijpelde door de stammen. Hier en daar bemerkte hij een dronkaard, ineengezonken op een rustbank, zijn roes uitsnorkend.

De hemel was zoo rein en helder: nooit had hij hem zoo schoon, zoo hoopvol gezien; de dag ging heerlijk open, ja het leven was toch schoon en goed... Hij bleef staan en luisterde: opeens brak, uit de donkere twijgen, een concert van wel duizend musschen, die tjilpten en kwetterden als om strijd. Die morgenmuzikanten krakeelden daarboven onzichtbaar. Hij glimlachte, nooit had hij vogels op de stadsboulevards gehoord. Het was hem alles nieuw.

De morgenklaarte ziftte door zijn druilerig hoofd. Hij voelde zich heerlijk moê, moê van wellust. Ach, nu slapen te gaan... weer te vergeten, in plaats van in die klaterende zon, die ginds zilverig oprees, zijn hoofd te laten ontwolken en zijn enge borst verruimen.

Maar hij moest naar huis. Moeder mocht zijn kamer niet ledig vinden, als zij hem kwam wekken. Zij mocht niets merken, de arme...

Voorzichtig draaide hij de deur open. Hij kende de trappen die kraakten en vermeed ze zorgvuldig. Met drie treden tegelijk wipte hij naar boven. Een gerucht... Stil! Hij hield den adem in. Hij stond vóór haar kamer. De deur stond op een kier. Hij hield den adem in, Hij beet op de tanden en fronste het voorhoofd. O God, zij lag nog wakker...

‘Richard, zijt gij het?’

Hij stond als verpletterd. Zijn keel weigerde alle geluid. Bijna onhoorbaar fluisterde hij:

‘Ja... is er iets?...’

Hij luisterde gespannen.

‘Neen’, klonk een stille stem, lief en zonder verwijt, ‘slaapwel!’

Hij zuchtte, murmelde een antwoord en bereikte zijn slaapkamer. Een vloek kwam over zijn lippen, hij had zichzelf kunnen in 't gezicht slaan.

Maar hij was te moê om na te denken. Hij wierp zijn kleederen waar zij vliegen wilden, een op den grond, een ander op een stoel...

Weldra lag hij in een vasten slaap.

Met pijnlijk vermoeid gezicht lag hij uitgestrekt - zijn voorhoofd was gerimpeld, zijn haar in de war. Hij scheen te dromen, zijn gelaat stond wrevelig, onrustig... Hoeveel uren lag hij daar? Opeens, als *voelde* hij een aanwezigheid, deed hij plotseling de oogen open. Het was hel-lichte dag. Vóór hem stond zijn moeder. Hoe lang reeds? Zij bezag hem meewarig, met haar goede oogen van

oud vrouwke, welke hem tot in 't diepst der ziel ontroerden.

‘Hoe is 't, jongen?’

- ‘Wel goed, mensch!’

Hij glimlachte droef, en geeuwde:

‘Ik heb nog vaak... Hoe laat... is 't al?’

- ‘Al tien uur...’

Hij scheen niet te hooren.

‘Blijf nog wat liggen...’

- ‘Neen’, vezelde hij, als in een droom, ‘neen ik sta op...’

Hij poogde zich op te rechten, maar voelde zijn ruggegraat als gebroken. Hij roerde niet meer en sloot de oogen. Maar instinctmatig voelde hij, dat zij vóór hem bleef staan en hem met haar goede liefdeoogen bescheen... Hij keerde zich op zijn zijde en ronkte zacht. Moeder bleef hem beschouwen, hij werd nog gewaar hoe zorgelijk zij zijn voeten toedekte die bloot lagen.

Zij zuchtte en, terwijl zij zijn kleederen schikte, murmelde zij:

‘O die wijven!...’

Richard hoorde haar op haar pantoffels wegschuiven... haar stap van oud mensch op de trap... het gerucht stierf meer en meer weg; hij luisterde werktuigelijk; hij hoorde haar hoesten... Hij schudde het hoofd, en sliep in...

Het was bijna middag toen hij opstond. Hij ontbeet; gelukkig waren zijn zusters niet tehuis.

Daarna ging hij uit, een les geven; in den namiddag was hij vrij. Maar hij kon niet thuis blijven. Hij moest de eenzaamheid hebben, en hij ging een uur lang in den lommer op een bank zitten in het Park, soezerig starend naar de wandelaars en naar de zwanen in den vijver.

Tegen den avond werd het nog warmer. Hij kuierde naar de Schelde om wat koelte om zijn slapen te voelen. De schepen vaarden in blij gewemel door het lavende briesje. Hij stond aan de werf, aan de sasbrug, waarlangs de schepen uit het dok geloodst werden om te vertrekken. Een groot schip werd door een sleeper voortgezeuld. Hij naderde de ijzeren leuning en volgde de werkzaamheden met belangstelling. Hij las den naam van het schip.

‘Valdemar... een Deensch schip’, dacht hij, en - schielijk rees in hem een vermoeden op. Hij staarde rond, er was als altijd nog al volk aan den oever om de afvaart bij te wonen. Neen, hij bedroog zich niet... ginds, geheel afgezonderd, tegen dien houten paal aan het water... de baren onder haar voet... stond zij! Hij liep er niet heen, hij wou blijven waar hij was, haar bespieden...

Hij zag naar het schip - en dan naar haar... Daar stond een man aan den achtersteven, die met een sjerpje waaide: hij was 't... William!... Wat deed zij? Geen gebaar... niets...

Het schip gaat weg. Te midden van den stroom,

terwijl de schemering reeds de toppen der masten wegdoezelt, broemt de bazuinende afscheidsgroet - de sleeper geeft stoom - langzaam glijdt het machtige vaartuig door de gladde baren... Het is aan den omdraai, - daar zwaait het schip rond den elleboog van Austruweel...

Elly stond daar onbeweeglijk het schip na te staren.

Richard voelde een diep verdriet bij dit zicht. Zou zij van hem houden? Was het niet haar redder - en o, ook de zijne! - die daar wegvaarde, den nacht te gemoet, om wellicht nooit weder te keeren - de eenige hoop op een noodzakelijke ontkenning - hij, die alles kon goedmaken, als zij zelven het maar wilden! En de gedachte, dat die sukkel daarginds op het schip nu naar zijn land keerde met den waan, dat hij het geluk gevonden had - en hoe hij toch reeds bedrogen was geworden - door haar en door hem, door hem... Hij voelde medelijden, medelijden met allen: met dien armen zwerver, met dat arme uitgestootene wezen daar, en met zichzelf, zoo willoos, zoo zwak.

O wat is het hard, het leven! dacht hij.

De zon ging onder. De horizon laaide in schelle purperen en karmijnen vlammen. Nog was het schip zichtbaar: het ging recht naar dien zonnegloed, geheel verloren in dien gouden luister. Het gleed langs den horizon en scheen den polder te doorklieven; de masten alleen staken nog uit...

Elly had zich niet verroerd. Richard bemerkte, dat zij thans beiden alleen waren op de wijde werf. Alles was zoo stil. Men hoorde het frissche klotsen van het water tegen den oever. Hij wou tot haar gaan. Maar hij zag haar een beweging maken. Hij stond stil. Zij zocht in haar tasch. Zij haalde een doosje te voorschijn - met een hevig gebaar wierp zij een voorwerp wijd de Schelde in...

Toen keerde zij zich langzaam om.

En zij stond vóór hem.

‘Gij hier?’ sprak hij.

Zij begreep zijn aanwezigheid niet: was het een wonder?

‘Elly, ik heb alles gezien...’

Zij zag hem zwijgend in de oogen.

Hij vatte haar hand. Beiden staarden naar den horizon. Wat ging er in hen om? Zocht hun ziel de plaats waar hij was, hij die voortaan en voor altijd tusschen hen beiden geplaatst was, den onvergetelijke, die hen redden kon?

Het schip was weg. De zon gleed ineens weg in het water, achter den polder. Alles was nu één purperen gloed...

‘Wat wierpt gij daar in het water?’ vroeg hij, fluisterend, als voor zich zelf.

En met dezelfde gelatene stem, antwoordde zij stil, stil:

‘Den ring, dien hij mij gaf.’

- ‘Een ring?’

- 'Zijn verlovingsring!'

Zij had een droef glimlachje.

Hij antwoordde niets.

Zwijgend, of zij beiden een zware schuld op hun ziel voelden wegen, gingen zij. Hun gedachten waren dezelfde: thans zou de matroos hen niet meer verlaten - zijn beeld zou waren in hun gepeinzen - steeds zou de herinnering aan dien man opdagen in hun innigste oogenblikken, als zij samen zouden zijn met hun liefde, overal, overal!

Zij gingen langzaam heen, elkaar omknellend. Zij hadden het oneindig weemoedige gevoel, dat het leven hun te sterk was, dat alles in dit leven onvermijdelijk is, en dat zij moesten medegaan, zich laten drijven als hulpeloze wrakken...